Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИКАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ● № 230 (9726). ● 1989 йил 1 декабрь ● жума ● Баҳоси 3 тийин.

ИНСОНПАРВАР, ДЕМОКРАТИК СОЦИАЛИЗМ САРИ

Ҳозир қайта қуришнинг маъноси ва мақсади нимадан иборат эканлигини ўйламаётган, биз қаёққа бораяпмиз, қандай натижаларга эришишни истаяпмиз, деган саволларни ўзига бермаётган киши топилмаса керак. Булар коммунистлар ва партиясизларни, моддий соҳа ходимлари ва ижодкор зиёлиларни, ёшлар ва ветеранларни қизиқтирмоқда. Чунки қайта қуриш — ўтмишимизга, ҳозирги давримиз ва келажагимизга бефарқ қарамаётган ҳар бир кишининг ҳаёти ва тақдиридир. Мулкчилик муносабатларини, хўжалик механизмини, сиёсий системани ислоҳ қилиш, ҳуқуқий давлатни барпо этиш, жамиятда маънавий ва аҳлоқий иқлимни ўзгартириш борасидаги амалий қадамларни эса барча ҳам бир хилда англаётгани йўқ. Кимгадир бу қадамлар унчалик қатъий бўлиб кўринмаяпти. Социализм хусусида кўз ёши тўкаётганлар, партиянинг баъзи қарорлари ёки ҳатто амалий ҳаракатлари ижтимоий жараёнларни анъанавий тушуниш доирасига сиғмаётганлиги сабабли уларни социалистик принциплардан чекиниш, деб билишга мойиллар ҳам пайдо бўлиб қолди. Баъзи кимсалар партияда умуман қайта қуриш концепцияси, стратегияси ва тактикаси йўқ, деб таъна қилишга уринмоқдалар. Жамиятнинг барча қатламлари қайта қуришнинг [illegible]илиш босқичида унинг долзарб ва стратегик мақсадларини аниқ-равшан уқиб олиши ниҳоятда муҳим зарурат бўлиб қолди.

М. С. Горбачевнинг шу йил 26 ноябрь куни «Правда» газетасида эълон қилинган «Социалистик ғоя ва революцион қайта қуриш» сарлавҳали мақоласи ана шу муаммонинг теранлиги, кенг миқёслилиги ва ҳаётийлигини кўрсатади. Мақолада камида сўнгги икки йил мобайнида — хусусан Октябрнинг 70 йиллиги билан боғлиқ бўлган ҳужжатларда, КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил январь пленумида, XIX Бутуниттифоқ партия конференциясида, М. С. Горбачевнинг СССР халқ депутатлари биринчи съездида ва Украина Компартияси Марказий Комитети пленумида, Бутуниттифоқ студентлар анжуманида сўзлаган нутқларида айтилган ғоялар умумлаштирилади ва ривожлантирилади. Мақолада қайта қуриш йўллари ва тақдирини таҳлил этиш социализм йўллари ва тақдири тўғрисидаги ўй-фикрларга айланади. Муаммони ишлаб чиқиш методологиясининг ўзи принципиал аҳамиятга эга. Муаллиф марксча принципларга амал қилиб, турмушга, амалиётнинг умумлашмаларига асосланади ҳамда шунга таяниб хулосалар чиқаради.

Мақолада қайд этиб ўтилганидек, социализм ҳали ўзини бир хил тарзда, илк ғоя тариқасида ўз замиридаги чуқур маънога мувофиқ равишда ва албатта, инсоният цивилизацияси ривожининг ҳозирги босқичи нуқтаи назаридан англаб олиши лозим. Чунки Октябрдан кейинги етмиш йил — тарихий миқёслар жиҳатидан инсоният тараққиётидаги янги даврнинг бошланиши бўлмиш янги жамият ҳақиқатан қарор топиши учун унчалик катта муддат эмас. Қайта қуришни ҳам партия долзарб муаммоларни ҳал этиш йўлигина эмас, шу билан бирга социализмнинг тарихий босқичи ҳам деб билади, шу босқич давомида бюрократларча ҳукмронлик системасидан воз кечилади ҳамда чинакам халқчил ва ўзини ўзи бошқарадиган ижтимоий организм қарор топади.

Тарих социалистик ғоянинг ҳаётийлиги масаласини ҳар қачонгидан кўра кескин қилиб қўйди. Ҳозирги вақтда гўё социалистик ғоя ақлнинг сунъий қурилмасидир, шу сабабли унинг келажаги йўқ, уни ифода этган ва асослаб берган марксизм назарияси гўё ўзини оқламади, чунки жамиятимизнинг танг аҳволга тушиб қолиши учун жавобгардир, деган овозлар борган сари кўп эшитилмоқда. Ўтмишимиз бир хил кечмаганлигига шубҳа йўқ. Унда ғалабалар ва муваффақиятсизликлар, кашфиётлар ва хатолар, қувонч ва фожиалар, революцион ғайрат-шижоат, қаҳрамонона меҳнат ва қурбонликлар, катта орзу-умидлар ва умидсизликлар чирмашиб кетган... Шу билан бирга биз мамлакатимизда амалга оширилган жараёнларни кенг тарихий ўлчовда кўрабилишимиз шарт. Афсуски, биз орқага назар ташлар эканмиз, революция ваъда қилган нарсаларнинг ҳаммасини бажарди, деб айта олмаймиз. Аммо у халқнинг астойдил меҳнати билан эришган нарсаларни ҳам инкор этиши мумкин эмас. Совет Иттифоқи инсониятнинг келажагини белгилаб бераётган давлатлардан бири бўлиб қолди ва бизнинг фахрлансак арзийдиган ютуқларимиз бор.

Бироқ, социализм концепцияси Лениндан кейин авторитар буйруқбозлик — бюрократик — маъмурий система қиёфасига тобора кўпроқ яқинлаша бошлади. Сталиннинг бузғунчилиги ана шу концепциядаги энг муҳим нарса — инсонни восита эмас, балки мақсад деб тушунишдан маҳрум бўлишга олиб келди. Ҳамманинг эркин ривожланиши ғояси ўрнига инсон тўғрисида партия-давлат машинасининг «кичик бир мурвати» деган ва меҳнаткашларнинг ташкилотлари ҳақида ана шу машинанинг «ҳаракатга келтирувчи тасмалари» деган тасаввур пайдо бўлди. Натижада социализм омманинг ўзининг тарихий ижодкорлигидан (бунда партия сиёсий йўлбошчи ролини ўйнайди) кўп жиҳатдан буйруқ асосида, «юқоридан бериладиган кўрсатма бўйича» қуриладиган бюрократик конструкцияга айланиб қолди. Ижтимоий жиҳатдан лоқайдликнинг ўсиши, янги тузумнинг имкониятлари рўёбга чиқарилмаганлиги, бир қанча муҳим соҳалар ва йўналишларда ғарбдан орқада қолинганлиги ҳамда социалистик идеал жозибадорлигининг сусайганлиги, турли «социал иллатлар» ёйилганлиги ва жамиятнинг маънавий соғломлиги ёмонлашганлиги мана шунинг оқибати бўлди.

Партия 1985 йилнинг апрелида жамиятимизни янгилашга кириша туриб, гап асосан унинг айрим бузилишларини тўғрилаб олиш ҳақида, унинг тараққиётини жадаллаштириш тўғрисида боради, деб ўйлаган эди, аммо бизнинг социалистик хонадонимиз пардозга эмас, балки иқтисодий пойдевордан тортиб устқурмагача тубдан қайта қуришга муҳтож эканлиги маълум бўлиб қолди. Қайта қуриш мантиқининг ўзи социализмга нисбатан нуқтаи назаримизнинг ўзгарганлиги унинг моҳиятини марксча тушунишнинг тикланиши, социализмни янги, ҳозирги даражада, тарихий тажрибани ва шу кунларимизнинг воқеликларини эътиборга олиб, ленинча тушунишга қайтиш эканлигини намоён қилмоқда.

Социализмга ленинча ёндашувнинг асосий принципларини эсга олайлик. Ишлаб чиқарувчи кучларнинг тез ўсишини таъминловчи асосий ишлаб чиқариш воситаларининг ижтимоий мулклиги, меҳнатга қараб тақсимлаш, ижтимоий ва миллий антагонизмларни бартараф этиш. Эксплуататор учун эмас, ўзи учун ишлаш, меҳнаткашларни бутун ижтимоий ишлаб чиқаришнинг соҳибига амалий равишда айлантириш. Советлар Ҳокимияти — бутун халқнинг ҳокимиятидир. Омилкорлик, мусобақа, дадил ташаббус — шу билан бирга онгли равишда амалга ошириладиган мутаносиблик деб тушуниладиган планлилик. Маданиятли кооператорлар тузуми бўлмиш социалистик иқтисодиётни ривожлантириш. Фан ва техника ютуқларидан инсон манфаатлари йўлида фойдаланиш. Жаҳон маданиятининг барча бойликларидан баҳраманд бўлишни англатадиган маданий революция. Бюрократизмга қарши муросасиз кураш. Ишлаб чиқаришни ривожлантиришни инсон манфаатларига, унинг талаб-эҳтиёжларини қондиришга бўйсундириш. Бу — социалистик демократияга, омманинг ўз ўзини бошқариши ва ижодкорлигига, халқнинг маданиятини ўстиришга ва шахсни ҳар томонлама камол топтириш учун шарт-шароитларни яратишга қаратилган жамиятдир. Қайта қуриш революциянинг илк принципларини реал принципларга айлантиради, чунки ўтмишда улар асосан эълон қилинарди, холос.

Шу нарса ҳам янгиликки, социалистик мезонларнинг ўзи ўзгариб бормоқда. Турмуш уларни инсон манфаатлари ва талаб-эҳтиёжларига тобора кўпроқ мувофиқлаштиришга мажбур этмоқда. Инсон барча ишларга амалда жалб этилган тақдирдагина унинг ётсирашини, умумий ва шахсий манфаатлар ўртасидаги узилишни бартараф этишга, ижтимоий турмушнинг барча соҳаларида шахснинг фаоллигини кучайтиришга ёрдам беради. Шуни узил-кесил англаб олиш кераккй, жамият қанчалик ривожланган, инсоннинг ўзи қанчалик билимдон, меҳнатда ҳалол бўлса, шунчалик жадал ривожланиб боради.

Партия ислоҳот давомида ишлаб чиқилаётган иқтисодий воситалар ишлаб чиқарувчи кучларни жадал ривожлантириш асоси сифатида фан-техника тараққиётини рағбатлантиришга умид боғлайди. Замонавий социалистик ишлаб чиқариш информатикага ҳамда иқтисодий афзалликларни узвий равишда қамраб олиб рўёбга чиқарувчи бошқа энг янги технологияларга ва ижтимоий мулкчиликнинг жуда хилма-хил шакллари ривожлантирилишини назарда тутадиган ишлаб чиқариш муносабатларига асосланган ишлаб чиқарувчи кучлар системаси сифатида таркиб топиши мумкин. Мулкчилик муносабатларининг ўзгартирилиши, маъмурий — буйруқбозлик, планли-марказлаштирилган давлат тасарруфидаги иқтисодиётдан социалистик мулкчиликнинг хилма-хил шаклларига ва бошқарувнинг иқтисодий усулларига ўтиш социализмни янгилаш жараёнининг негизидир. Бундай иқтисодий система шу тузум табиатининг ўзига мос бўлиб тушадики, биз уни барпо этишимиз мумкин ва лозим. Бизнинг бу хусусдаги принципиал позициямиз Марказий Комитетнинг 1987 йил июнь ва 1989 йил март пленумларининг қарорларида, СССР Олий Советининг қарорларида мустаҳкамланган. Шундай қилиб, биз эскириб қолган мафкуравий хурофотлардан халос бўлаяпмиз, жонли иқтисодий амалиёт йўлидаги ақидапарастлик ғовларини олиб ташлаяпмиз.

Биз назарий жиҳатдан ҳали кўп, жуда кўп нарсани уқиб олишимиз, энг муҳими эса — сиёсий жиҳатдан социализмнинг чинакам янгиланишини амалда қарор топтиришимиз лозим. Дарҳақиқат, социализмнинг янги қиёфаси — унинг инсоний қиёфасидир. Аммо бунинг маъноси уни шунчаки эълон қилиш, биз инсонпарвар социализмни бунёд этаяпмиз, деб айтишдагина эмас. Ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий структураларни яратиб, буларни воситага айлантириб, инсонни эса мақсад деб билиб, ўша структуралар ёрдамида иқтисодиётнинг ҳам, ижтимоий соҳанинг ҳам, бутун сиёсий воситаларнинг ҳам инсонга пешвоз чиқишини таъминлаш муҳимдир. Партия бутун жамиятни мана шунга йўналтирмоқда. У граждан жамияти ва ҳуқуқий давлат механизмларини шакллантириш йўли билан чинакам халқ ҳокимиятига эришиш учун ҳаракат қилмоқда.

Шуниси диққатга сазоворки, ҳозирги вақтда бизда давлат системасинигина эмас, балки бутун ижтимоий турмушни ҳам демократиялаш ҳақида гап боряпти. Демократиялаш омманинг ижтимоий фаоллигини ва ташаббускорлигини оширишнинг қудратли омили бўлиб хизмат қилади ҳамда уни намоён қилиш учун шарт-шароитлар яратади.

Ижтимоий турмушнинг барча соҳаларини демократиялаш, демократик социализм бир томондан демократик механизмлар яратилишини, иккинчи томондан эса омманинг сиёсий маданияти оширилиши ва ривожлантирилишини, юзага келадиган барча муаммолар қонун доирасида ва ишлаб чиқилган демократик тартиб-қоидага мувофиқ ҳал қилиниши мажбуриятини юклайдиган қонунга ҳурмат анъаналари шаклланишини ўз ичига олади. Бу гап давлат ташкилотларига ҳам, жамоат ташкилотларига ҳам тааллуқлидир. Биринчи навбатда эса ҳар бир инсонга тааллуқли албатта.

Социализмнинг янги қиёфаси сари йўлда миллатлараро муносабатлар соҳасидаги кўпгина муаммоларни ҳал қилиш ва зиддиятларни бартараф этиш лозим бўлади. Партия мана шу барча муаммоларни кўриб турибди ва уларни соддалаштирмай, социализмнинг ҳақиқий қадриятлари руҳида ҳал қилиш йўлларини кўрсатиб бермоқда. Кўп миллатли давлатдаги барча халқларнинг кенг иштирокида ишлаб чиқилган КПССнинг миллий сиёсатга доир ҳаракат дастури миллатлараро муносабатларнинг демократия ва тенгҳуқуқлилик, халқларнинг ўзаро ҳурмати ва эркин ривожланиши асосларида қуриш учун барча имкониятларни яратиб беради.

Партия келажакнинг жозибадор образини тўқиб чиқариб, кейин уни турмушга тиқиштириш масаласини қўймаяпти. Йўқ, партия шуни жуда аниқ қилиб таъкидламоқдаки, келажак у ҳақдаги орзулардан эмас, балки ҳозирги борлиқдан, ривожланишнинг унга хос зиддиятлари ва тенденцияларидан, бизнинг муштарак ишимиздан юзага келади. Буни унутиш — хаёлий лойиҳаларга берилиб кетиш демакдир. Мамлакат бошидан кечираётган давр ҳаддан ташқари жиддий ва масъулиятли бўлганлигидан хаёлий режаларга ва афсоналар тўқишга берилиб кетишимиз мутлақо мумкин эмас.

Шу муносабат билан илм-фаннинг, аввало жамиятшуносларнинг зиммасига ниҳоятда муҳим вазифа юкланади. Энди жамиятшуносликда ақидапарастликка, қотиб қолган тафаккурга ўрин бўлиши мумкин эмас. Турмушнинг ўзи воқеликни марксизм-ленинизм методологияси асосида бемалол, дадил, инсонпарварликнинг умумий принциплари ва мезонларидан келиб чиқиб таҳлил этишга, тахминлар тузиб амалиётга аниқ-пухта тавсиялар беришга мажбур қилмоқда.

Инсоният узра экология хавфи ва бошқа даҳшатли хавф-хатарлар пайдо бўлмоқдаки, уларни бартараф этиш имкониятининг ўзи куч-ғайратларни бирлаштиришга боғлиқдир. Шу боисдан манфаатлар муштараклигини ва муросага келиш заруратини эътироф этиш инсониятнинг ўзи омон қолишининг, ҳар бир айрим халқ ва давлатнинг ўзига хос муаммоларини ҳал этишнинг шарти бўлиб қолмоқда. Биз эса буни назарияда ҳам, амалиётда ҳам ҳисобга олмаслигимиз мумкин эмас.

Жамиятнинг социализм янги марралари сари ҳаракат қилиб боришида КПСС алоҳида масъулдир. Неча ўн йиллар мобайнида партия авторитар-бюрократик система орасига ўрнатиб қўйилгандек эди, зотан бюрократлаштириш жараёнлари унга чуқур таъсир ўтказди. Партия аппарати жуда катта реал ҳокимиятга эга бўлиб қолди ва барча бўғинларда буйруқ бериш вазифасини бажариб келди. Қаттиқ партиявий интизомга таянувчи партияда марказлаштириш принципининг мутлақлаштирилиши оддий коммунистларни оддий ижрочиларгагина айлантириб қўйди, партия турмушидаги ташаббускорлик асосан йўққа чиқарилди.

КПСС унинг сайлаб қўйиладиган органлари орқали жамиятга ва давлатга тавсия этилаётган сиёсий ҳамда ғоявий концепциялар, ҳаракат дастурлари ишлаб чиқилаётган марказга тобора кўпроқ айланиб бораётган бугунги кунда барча поғоналардаги партия ташкилотларидан, уларнинг комитетларидан, барча коммунистлардан ҳам ҳозирги пайтда партия ва халқ турмушидаги барча нарсаларга принципиал ўзгача ёндашиш талаб қилинади. Сиёсий етакчининг вазифаси масъулиятли ва мураккаброқ албатта, коммунист қайси соҳада меҳнат қилишидан қатъий назар, унинг зиммасига демократизм намунасини кўрсатиш, социализм идеалларини далил-исботлар кучи билан ҳамда ўзининг ҳаётий мавқеи билан қаттиқ туриб ҳимоя қилиш, сафсатабозликка ва сохта новаторликка зарба бериш мажбуриятини юклайди. Ҳар бир нарса хусусида «юқоридагилар»га ишора қилмай, балки ўз ташаббуси ва масъулиятини намоён этиб яшаш анча мураккаброқдир. Аммо айни мана шу йўл — қайта қуриш йўли, партия фаолиятини янгилаш йўлидир.

«Социалистик ғоя ва революцион қайта қуриш» мақоласида кўрсатма ва йўл-йўриқлар берилмаган, ваҳоланки, кўпчилигимиз ана шундай кўрсатма ва йўл-йўриқларсиз бир қадам ҳам юраолмаймиз. Мақолада тарихий ўтмиш ва ҳозирги замоннинг кўпгина туб масалалари догматик бўйинтуруқлардан ҳоли тарзда ижодий равишда ўртага қўйилган, уларга нисбатан тақиқланган ёндашувлар доирасидан ёриб ўтилган (социал — демократиянинг асрий тажрибасига мурожаат этишга даъват ҳам шулар жумласидан бўлиб, бунда биз ўз партиямизнинг сарчашмаларини ҳам яхшироқ кўра олиб, деҳқонлар меҳнати характерига ноанъанавий назар ҳам ташлай оламиз). Хуллас, мақола шундай муаммолар хусусида чуқур фикр юритишга, уларни идрок этишга таклиф қиладики, ана шу муаммоларни равшан англамай туриб, биз социализмнинг янги қиёфасини тасаввур ҳам қила олмаймиз. Шу билан бирга мақолада партия социализмнинг ҳозирги замон концепциясини ярата туриб, революцион қайта қуришнинг мазмуни ва мақсадини чуқур англаб, ҳозиргача бажарган жуда катта иши умумлаштирилади.

Партия ҳозирги замон воқеликларини ижодий тадқиқ этиб, КПССнинг бўлажак XXVIII съездини бой назарий тажриба билан қуролланган, истиқболдаги илмий асосланган, ҳар томонлама пухта ишлаб чиқилган ҳаракат программасига эга бўлган ҳолда кутиб олмоқда. Биз «Правда» газетаси саҳифаларида революцион қайта қуриш стратегияси ва тактикаси, социализмнинг янги қиёфаси, унга олиб борадиган йўллар тўғрисидаги масалаларни муҳокама қилишни авж олдириб юбориш ниятидамиз. Ана шу муҳокама сиёсий ҳаракат дастурини ишлаб чиқишда партияга ёрдам беради. Биз газетхонларимизни — ишчилар, деҳқонларни ва албатта, жамиятшунос олимларни, ижодкор зиёлиларнинг вакилларини қайта қуришнинг долзарб ва истиқболдаги муаммоларини, социализмнинг янги концепциясини, инсонпарвар ва демократик социализмга эришиш йўлларини муҳокама қилишда фаол иштирок этишга чақирамиз.

(«Правда» газетасининг 29 ноябрдаги бош мақоласи)

ОЧИҚ ҚАЛБ, ЭЗГУ УМИДЛАР БИЛАН

М. С. Горбачевнинг Италияда бўлиши

РИМ, 29 ноябрь. (ТАСС махсус мухбирлари). Бугун Италия М. С. Горбачевни очиқ қалб, келажакка эзгу умидлар билан кутиб олди. Совет раҳбарининг Апеннин ярим оролига қилган давлат ташрифи Совет раҳбарияти бу йил жаҳондаги ижобий ўзгаришлар жараёнини давом эттириш, кескинликни юмшатишни янада мустаҳкамлаш, Умумевропа хонадонини барпо этиш мақсадида сарфлаган қизғин ва қатъий куч-ғайратларининг якуни бўлди. Совет — Италия ҳамкорлигини мустаҳкамлашга, унинг СССРдаги қайта қуришнинг боришига хайрли таъсир ўтказишига бўлган умидлар ҳам мана шу ташриф билан боғланмоқда.

Римдаги Фьюмичино аэропорти. «Бенвенуто, синьор Горбачев!», «Хуш келибсиз, Горбачев жаноблари!» — мана шундай табрик сўзлари ёзилган алвонлар аэровокзал биносини безаб турибди. Флагштокларда — СССР ва Италия давлат байроқлари. Совет раҳбари ва унга ҳамкорлик қилаётган кишилар келган самолёт зинапояси олдида М. С. Горбачев билан Р. М. Горбачевани Италия Министрлар Кенгашининг раиси Жулио Андреотти ва Ливия Андреотти кутиб олдилар.

Автомашиналар кортежи аэропортдан йўлга чиқиб келаётган пайтда Италия Президентининг қароргоҳи — Квиринал саройида кутиб олиш расмий маросимига сўнгги тайёргарликлар ниҳоясига етаётган эди. Бу кунга мамлакат раҳбарларигина ҳозирлик кўриб қолишгани йўқ. Рим аҳолиси ҳам мамлакатимизга, совет кишиларига дўстона ҳис-туйғуларини изҳор этиш, Совет Иттифоқи ўтказаётган катта ўзгартишлар сиёсатини қўллаб-қувватлаётганликларини билдириш учун қулай пайтни кутаётган эди. Қуйида оддий италияликлар ТАСС мухбирларига айтган фикрларни келтирамиз.

— Мен бугун бу ерга ўзим қойил қолаётган мамлакатнинг раҳбарига хайрихоҳлигимни изҳор этиш учун келдим, — дейди ёғочсозлик фабрикасининг ишчиси Витторио Фатторе.— Горбачевга қадар социализмнинг олий мақсадлари жозибадорлигини йўқотабошлаган эди, ҳозир эса СССРда ва бошқа социалистик мамлакатларда рўй бераётган ўзгаришлар ишончни тикламоқда.

— Менга Горбачев ёқади, — дейди Колизей ёнидаги газета дўконининг эгаси Франко Ченфра. — Унинг сиёсати ишонч уйғотмоқда, италияликларга ғоят манзур бўлмоқда.

Рим университетининг студенти Лара Скарселла бундай деди: Биз — ёшлар Совет раҳбарига астойдил хайрихоҳмиз. У бизнинг қалбимиздан жой олган. Нима учун дейсизми? Шунинг учунки, иккинчи жаҳон урушидан кейин биринчи марта эркин ва беғубор дунёни барпо этиш имконияти пайдо бўлди. Горбачев Совет Иттифоқидаги дўстларнинг Италияга «Тинч юриши» кашшофи бўлиб қолишини истардим.

Фрозинонедан оркестр дирижери Чезаре Крочи Колизейга рафиқаси Даниэла ва икки катта фарзанди — Римдаги Санта Чечилия консерваториясининг студентлари билан бирга келган. Мен коммунист эмасман, — дейди у. — Христиан демократлар учун овоз бераман. Аммо бугун мен шундай мамлакат вакилини табриклаш учун кўчага чиқдимки, бу мамлакатнинг сиёсати миллионлаб кишиларнинг тинч келажакка ҳамда сиёсий қарашлари ва диний эътиқодларидан қатъий назар халқлар ўртасида ҳамкорликка ишонишларига имкон бермоқда. Шу боисдан ҳам бутун оилам бугун: Италияга хуш келибсиз, синьор Горбачев! — демоқда.

«Ажнабий раҳбарлардан ҳали ҳеч кимни Михаил Горбачев каби шу қадар қизғин кутиб олишмаган эди» — М. С. Горбачевнинг Римга келиши тўғрисида бевосита репортаж олиб борган телевизион шарҳловчи мана шундай хулоса чиқарди. Пойтахтнинг минглаб аҳолиси Квиринал саройи дарвозаси олдида йиғилди. Совет раҳбарини Италия республикаси президенти Франческо Коссига кутиб олди. Улар бир-бирлари билан саломлашдилар. СССР билан Италиянинг давлат гимнлари ижро этилди. Фахрий қоровул сафини айланиб ўтганидан кейин М. С. Горбачев Италия президенти ҳамроҳлигида саройга йўл олади, бу ерда Ф. Коссига сенат раиси Жованни Спадолинини, парламент депутатлар палатасининг раиси Леонильде Йотти ва конституцион суд раиси Франческо Сайни, шунингдек бўлажак музокараларда Италия делегациясининг аъзоларини унга таништирди.

Шаҳар марказидаги Венеция майдонида Римнинг минглаб аҳолиси тўпланди. Ҳозирги Италиянинг асосий ёдгорликларидан бири — бирлашган Италиянинг рамзи бўлмиш қирол Виктор Эммануил II ҳайкали шу ерда жойлашган. Римликлар «Ватан меҳроби» деб атайдиган мана шу ёдгорлик комплексини куннинг ўрталарида М. С. Горбачев ва совет делегациясининг аъзолари келиб кўрдилар. Улар Венеция майдонига Италия мудофаа министри Фермо Мино Мартинацццоли ҳамроҳлигида келдилар. Совет раҳбари фахрий қоровул сафи олдидан айланиб ўтгандан кейин ва СССР билан Италиянинг давлат гимнлари ижро этилгандан сўнг ёдгорликка гулчамбар қўйди.

Римнинг тарихий обидалари улуғворлигидан қойил қоласан, киши. Колизей ва форум, Капитолий тепалиги, пантеон, қадимий каракалла истироҳатгоҳлари ва бошқа кўпгина обидалар шаҳарнинг ҳозирги қиёфасига уйғунлашиб кетган. Булар итальянларнинг фахри-ифтихори ҳам, цивилизациямиз ва унинг буюк самаралари нақадар нозик эканлигини эслатувчи нарсалар ҳамдир. Яратилган нарсаларнинг ҳаммасини сақлаб қолиш учун, вайрон қилмай, балки барпо этиш учун барча халқларнинг умумий куч-ғайратлари нақадар муҳимдир. М. С. Горбачев шаҳар бўйлаб сайр қилган вақтида Капитолий олдида бўлди. Бу ерда йиғилган римликлар уни самимий табрикладилар.

Колизей ичида М. С. Горбачевни журналистлар қуршаб олишади. Унга савол бериб қолиш имконияти учун улар ўртасида чинакам «гладиаторларча олишув» бошланиб кетади.

Сизни Италияда қандай қабул қилишмоқда? — деб сўрайди мухбирлардан бири.

Жуда зўр! — табассум билан жавоб қилади Михаил Сергеевич. — Бу ҳол бизнинг ҳозирги муносабатларимизни характерлайди, деб ўйлайман. Бизнинг ўртамиздаги дўстона муносабатларнинг анъаналари кўп асрликдир. Эндиликда Совет Иттифоқи томонидан ҳам бундай очиқлик халқларимиз ўртасида аллақачондан буён мавжуд бўлган нарсаларни кучайтиради.

М. С. Горбачев бошқа бир саволга жавоб қайтариб, шундай деди:

Италиянинг сиёсий арбоблари ҳамиша реализм туйғусини, фикр юритишда вазминликни сақлаб, сабр-тоқат ва амалий ёндашувни намоён этиб келдилар, бу эса қийин вазиятларни юмшатишга кўмаклашди. Бунда итальянларнинг ҳиссаси бебаҳодир.

Куннинг иккинчи ярмида М. С. Горбачев Италия ҳукуматининг расмий қароргоҳи — Палаццо кижига келди. Бу ерда у Италия министрлар кенгашининг раиси Ж. Андреотти билан яккама-якка қисқача суҳбатлашди, сўнгра эса кенгайтирилган составда Совет — Италия музокаралари бошланди. Етакчи сиёсий шарҳловчилар, телевидение шарҳчилари бу музокаралар муваффақият қозонади, демоқдалар. Совет — Италия муносабатларининг ҳолатига юқори баҳо бермоқдалар. М. С. Горбачевнинг Италияга ташрифини бу ердагилар Совет Иттифоқидаги жадал ўзгаришлар туфайли мамнуният билан кутиб олмоқдалар, деб ёзади «Месажеро» газетаси. Агар Ғарб Горбачев бошлаган туб бурилишни охиригача англаб етиб, ишончсизликдан ва ҳукмронликка интилишдан воз кеча олса, бу нарса келгусида бир-бирига қарама-қарши турган ҳарбий-сиёсий блокларни тарқатиб юборишга, халқаро муносабатларнинг тубдан янги системасини ўрнатишга олиб келиши мумкин, деб ёзади «Унита» газетаси.

Кечқурун Квиринал саройида Италия президенти совет раҳбари шарафига зиёфат берди. Ф. Коссига ва М. С. Горбачев нутқ сўзладилар.

ИЛМ-ФАН ИМКОНИЯТЛАРИДАН ФАОЛРОҚ ФОЙДАЛАНАЙЛИК

28 ноябрь куни Ўзбекистон ССР Фанлар академиясида бўлиб ўтган учрашувда республикада академия фанининг долзарб вазифалари, ижтимоий-иқтисодий ўзгартишларни амалга оширишда унинг роли муҳокама қилинди.

Учрашувда фан ва техника соҳасидаги Абу Райҳон Беруний номли Ўзбекистон ССР Давлат мукофотлари топширилди.

Академия фани Ўзбекистон халқ хўжалигидаги туб ўзгартишларга самарали таъсир ўтказиш учун жуда катта имкониятларга эгадир. Аввало у бутун куч-ғайратни меҳнат ресурсларидан оқилона фойдаланиш, ер ва сувнинг тобора камчил бўлиб бораётганини бартараф этиш, хўжалик юритишнинг янги шароитларига ўтиш каби муаммоларни ҳал қилишга сафарбар этиши лозим. Бу вазифаларни ҳал этиш учун ҳозир барча кучларни жипслаштириш ҳар қачонгидан ҳам зарур эканлиги таъкидланди.

Учрашувда Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиклари Ҳ. Ҳ. Усмонхўжаев, Ё. Ҳ. Тўрақулов, И. Ҳ. Ҳамробоев, А. А. Асқаров, Ж. А. Мусаев, К. З. Зокиров, Г. А. Пугаченкова, О. М. Акромхўжаев, Х. Ф. Фозилов, СССР педагогика фанлари академиясининг мухбир аъзоси О. А. Азизов шу ҳақда гапирдилар.

Турли соҳаларда эришилган муваффақиятлар билан бир қаторда академия фани ҳамон етарлича самарали эмаслигини олимлар таъкидлаб ўтишди. Янги ишланмалар ишлаб чиқаришга секинлик билан жорий этилмоқда, илмий тадқиқот институтларининг, лабораториялар, тажриба корхоналарининг моддий-техникавий базасини мустаҳкамлаш лозим, кадрлар тайёрлаш муаммоси кўпроқ эътибор беришни талаб қилади.

Учрашувда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Ж. Х. Ҳамидов, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети раисининг ўринбосарлари Ш. Р. Мирсаидов, Ў. Р. Ўмарбеков қатнашдилар.

Учрашув қатнашчилари ҳузурида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. А. Каримов нутқ сўзлади.

(**И. А. Каримов нутқи 2-, 3-бетларда босилмоқда**).

(**ЎзТАГ**).

ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ СОВЕТИ ДЕПУТАТЛАРИ ДИҚҚАТИГА

Халқ депутатлари вилоят Советининг 9 декабрга белгиланган йигирманчи чақириқ ўн иккинчи сессияси 1989 йил 4 декабрга кўчирилади.

Сессия Тошкент вилоят партия комитети мажлислар залида (Ўзбекистон катта кўчаси, 9) эрталаб соат 11.00 да бўлади.

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИДА

Илгари таъкидлаб ўтилганидек, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг бюроси партия, совет органлари ва меҳнаткашларнинг таклифларини эътиборга олиб, областлар, районлар ва бошқа территориал тузилмаларни кичиклаштириш масаласини кўриб чиқди. Қабул қилинган қарорда бюро Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг ушбу масала юзасидан республика комиссиясини тузиш тўғрисидаги таклифига қўшилди. Комиссия Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси М. М. Мирқосимов—комиссия раиси, Узсовпроф секретари О. К. Адаманов, Ўзбекистон ССР адлия министри Б. Ғ. Олимжонов, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми секретариатининг бошлиғи О. Ҳ. Олимжонов, Ўзбекистон ССР табиатни муҳофаза қилиш жамияти раисининг ўринбосари, уруш ва меҳнат ветеранлари республика кенгашининг аъзоси О. А. Алимов, Сирдарё область ижроия комитетининг раиси А. А. Айдарқулов, Ўзбекистон давлат стандартлари бошқармасининг бошлиғи, Ўзбекистон ССР Олий Совети энергетика доимий комиссиясининг раиси С. А. Асриянц, Ўзбекистон ССР мелиорация ва сув хўжалиги министри Р.А. Гиниятуллин, Қашқадарё область Ғузор районидаги Куйбишев номли совхоз бригадири, СССР халқ депутати Р. Н. Жонқувватова, Тошкент районидаги «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» колхозининг сут соғувчиси, Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутати М. Исоқова, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси ишлаб чиқариш кучларини ўрганиш кенгашининг раиси И. Искандаров, Ўзбекистон ССР қишлоқ хўжалиги давлат-кооператив комитетининг раиси вазифасини бажарувчи Р. И. Каримов, Самарқанд область ижроия комитетининг раиси Т. Р. Қиличев, Сирдарё районидаги «Малик» совхозининг бригадири, СССР халқ депутати Т. Б. Қирғизбоева, Ўзбекистон ССР молия министри Й. И. Маматисаев, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари, республика давлат план комитетининг раиси Ш. Р. Мирсаидов, Сирдарё область уруш ва меҳнат ветеранлари кенгашининг раиси З. С. Санақулов, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советининг Раиси А. Х. Тожиев, қишлоқ хўжалиги иқтисодиёти Ўрта Осиё илмий-тадқиқот институтининг директори С. Н. Усмонов, Фарғона область ижроия комитетининг раиси Ғ. Фозилов, Хоразм область ижроия комитетининг раиси К. Ҳалимбетов, Қашқадарё область партия комитетининг секретари Т. П. Хидиров, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, В. И. Ленин номли Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалик академияси Ўрта Осиё бўлими президиуми раисининг ўринбосари А. С. Цамутали, Тошкент область ижроия комитетининг раиси А. А. Йўлдошевлардан иборат.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг бюроси комиссияга областлар, районлар, бошқа территориал тузилмаларни кичиклаштириш билан боғлиқ барча материалларни шу йилнинг охиригача олимлар, республика идораларининг раҳбарлари, область партия комитетлари, Қорақалпоғистон АССР Олий Совети ва халқ депутатлари область Советларининг, жамоат ташкилотларининг вакиллари иштирокида пухта ўрганиб чиқиб, ўз таклифларини Ўзбекистон ССР Олий Советига тақдим этишни топширди.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг Президиумига комиссия таклифларини кўриб чиқиш ва таклифлар юзасидан тегишли қарор қабул қилиш топширилди.

И. А. КАРИМОВ нутқи

Ҳурматли ўртоқлар!

Бизнинг учрашувимиз мамлакатдаги ва республикадаги туб ислоҳотлар, дунёдаги истиқболли, ялпи ўзгаришлар шароитида ўтмоқда. Бу эса рўй бераётган жараёнлар ва ҳодисаларнинг руҳи, моҳияти ва келажагини илмий идрок этиш жуда зарурлигини таъкидлайди.

Шу жиҳатдан олганда, М. С. Горбачевнинг «Правда» газетасининг якшанба сонида эълон қилинган «Социалистик ғоя ва революцион қайта қуриш» мақоласи табиий ва диққатга сазовордир. Бу ерда кимлар ўтирганини эътиборга олганда, ҳаммангиз у билан пухта танишиб чиққанингизга ва ҳали ҳам синчиклаб ўрганаётганингизга шубҳам йўқ.

Унга баҳо ҳам бермоқчи эмасман, чунки бундай материал жиддий таҳлилни ва чуқур ишлаб чиқишни талаб қилади. Бироқ, рўй бераётган ҳодисаларни илмий идрок этмай туриб, жамиятимизни янгилаш йўллари ва воситаларини илмий асосламай унга сифат жиҳатдан янги ҳолат бахш этмай туриб ҳозир ҳеч нарса қила олмаслигимизни мақола яққол кўрсатиб турибди.

Республикамиз экономикасидаги, ижтимоий ва маънавий соҳалардаги ишларнинг мушкул аҳволи муносабати билан буни биз жуда яхши ҳис этиб турибмиз. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг яқинда бўлиб ўтган XVIII пленумида, Ўзбекистон ССР Олий Совети сессиясида бу соҳада йиғилиб қолган ва тубдан ҳал этилиши лозим бўлган муаммолар ҳақида бафуржа гаплашиб олинди. Шу жиҳатдан бугунги учрашувимизни республика тақдири учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлган бу ҳаётий муҳим муаммолар илмий муҳокамасининг бевосита давоми ва чуқурлашуви деб билмоқ керак.

Келинглар, бугун республика олдида турган энг муҳим бош муаммоларни жуда умумлашма ҳолда, лўнда тарзда кўриб чиқайлик, бу муаммоларни ҳал этишда илм-фаннинг ролини белгилаб олайлик. Шу муносабат билан юқорида қайд этилган мақоладан фақат битта мисол келтирмоқчиман.

М. С. Горбачев ҳозирги қийинчиликларимизнинг энг катта сабабларидан бири сифатида шуни уқтиради: ўз вақтида биз «Фан ва техникада содир қилинаётган тўнтаришнинг аҳамиятига етарли баҳо бермадик... Натижада умумцивилизация жиҳатидан биз бир қанча муҳим соҳалар ва йўналишларда ўтмишдаги технология даврида қолиб кетдик, деса бўлади. Ғарб мамлакатлари эса бошқа давр — юксак технологиялар, илм-фан билан ишлаб чиқаришнинг принципиал янги ўзаро алоқалари, одамлар ҳаёт таъминотининг, ҳатто турмушининг янги шакллари даврига ўтдилар».

Умуман мамлакат ҳаётида тўғри бўлган мана шу аччиқ хулоса Ўзбекистон учун айниқса муҳимдир. Ишлаб чиқаришнинг ва тез кўпайиб бораётган республика аҳолиси ҳаёт таъминотининг илмий-техникавий даражаси масалалари бениҳоя ўткир, кўп жиҳатдан оғриқли характерга эгадир.

Бу соҳадаги энг муҳим омиллар нималардан иборат, ҳам партия, совет, хўжалик идоралари, ҳам илм-фан аҳли ўз куч-ғайратларини асосан нималарга қаратишлари керак?

Биринчидан, меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан оқилона таъминлаш ва аҳоли жон бошига тўғри келадиган даромадларни ошириш муаммолари. Мен сизларга ҳеч бир янгиликни очмоқчи эмасман. Аммо, келинглар, яна бир бор фикрлашиб кўрайлик, асосий масалаларни ажратиб олайлик. Ҳозир республикада ижтимоий ишлаб чиқаришда фойдаланилмаётган меҳнатга лаёқатли 1 миллион киши ва ойига 75 сўмгача даромад қилаётган салкам 9 миллион киши бор, бу маош ҳаётий эҳтиёжларини қондира олмайди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети билан республика ҳукумати аҳволни бир мунча енгиллаштириш, кескинликни юмшатиш учун янгича, дадил чора-тадбирлар кўра бошлаганликлари сизларга маълум. Томорқа участкаларини кўпайтириш бир неча муаммони бир-бири билан боғлаб ҳал этиш: анчагина одамларни меҳнат билан банд қилиш, оилаларнинг ўзини ўзи озиқ-овқат билан таъминлашини яхшилаш, колхоз бозорларини тўлдириш, аёлларнинг ижтимоий мавқеини яхшилаш имконини беради, деб ўйлаймиз. Бу эса республикадаги вазиятни барқарорлаштиришнинг муҳим омилига айланди.

Бироқ бу чора юқорида айтиб ўтилган ҳамма муаммоларни, айниқса узоқ истиқболда ҳал эта оладими? Менимча ҳал эта олмайди, десам, фикримга қўшиларсизлар. Аҳоли тез кўпайиб бораётганлиги ва ер-сув ресурсларининг чекланганлиги бизга илм-фан асосида ишлайдиган ва кўп меҳнат талаб қиладиган ишлаб чиқаришларни ривожлантиришдан, туб миллат ёшлари ҳисобига саноатдаги ишчилар синфини ва инженер-техник ходимлар сафини жадал кенгайтиришдан бошқа йўл қолдирмаяпти. Саноатни ривожлантирмай туриб, миллий ва ижтимоий тараққиётга эришиб бўлмайди. Бу масалаларда илм-фан аниқ тавсиялар бериши керак.

Иккинчидан. Кейинги вақтларда ер ва сувни хусусий фойдаланиш учун тўла-тўкис тақсимлаб бериш тўғрисидаги таклифлар айтилмоқда. Бинобарин, СССР Олий Советида мулкчилик, ер, ижара тўғрисидаги ва бошқа қонунлар қабул этилмоқда.

Келинглар, бу соҳадаги вазиятни ҳам холисона таҳлил этайлик. Маълумки, ҳозир республикада қишлоқ хўжалигида банд бўлган бир кишига норматившдаги 5-6 гектар ўрнига ўрта ҳисобда 1,3 гектар суғориладиган ер, Фарғона водийси областларида эса бундан ҳам камроқ ер тўғри келади. Айниқса қишлоқ жойлардаги аҳоли тез кўпаймоқда, янги ерларни ўзлаштириш эса кескин қисқартирилганлиги маълум. Мана шундай шароитда ерларни тақсимлаб бериш тўғрисида қандай қилиб гапириб бўлади? Мен хўжаликларни самарали юритиш ҳақида гапираётганим йўқ. Бироқ, ҳатто бу шароитда ҳаётни шунчаки таъминлаш ҳам чекланган. Демак, биз республикада ердан хусусий тарзда фойдаланишга, деҳқон хўжаликларига, ижара ва шу кабиларга қайси шаклларда ва қай даражаларда йўл қўйиш мумкинлигини илмий жиҳатдан пухта ишлаб чиқишимиз керак.

Шу муносабат билан яна бир масала кўндаланг бўлиб турибди. Республика бундан буён ерларни ўзлаштирмасдан, сув имкониятларини тўлдирмасдан кун кўра оладими? Ахир, 2000 йилга бориб, республика аҳолиси 30 миллион кишидан ошиб кетади. Шу сабабли сув тежаш технологияларини жорий қилиш ҳисобига нималарни тежай олишимизни ва бошқа территориялардан қанча сув олишимиз зарурлигини илмий негизда ҳисоблаб чиқиш ва атрофлича асослаб бериш бениҳоя муҳимдир. Биз бу масалани ёпиб қўя олмаймиз, уни тубдан ҳал этмай туриб республика ривожланиш истиқболи у ёқда турсин, ҳатто кўпайиб бораётган аҳолининг ҳаётини бундан буён таъминлаш имкониятига ҳам эга бўлмай қолади.

Учинчидан. Пахта зироати ҳокимлигига қарши кураш ниқоби остида айрим кишилар, шу жумладан ҳатто олимларнинг муайян бир гуруҳлари ҳам республика иқтисодиётининг, одамлар ҳаёт таъминотининг етакчи тармоғи бўлган пахтачиликка ёпирилиб ҳужум қилмоқдалар. Пахта зироати ҳокимлигига қатъиян чек қўйиш кераклиги шубҳасиз. Бу йўлда аниқ-равшан катта тадбирлар кўрилаётганлиги маълум. Пахта толаси етиштиришни 1,5 миллион тонна билан чекланганлиги натижасида агротехник жиҳатдан илмий асосланган алмашлаб экишга келгуси йилданоқ ўтиш учун зарур шарт-шароитлар яратилмоқда. Бироқ пахта етиштиришни бундан буён ҳам кескин камайтириш тўғрисидаги талабга қўшилиб бўладими? Иқтисодиётимизнинг, одамларни иш ҳақи билан таъминлашнинг негизи бўлган пахтачиликнинг ўрнини боса оладиган иқтисодий жиҳатдан асосланган бошқа биронта йўл борми? Йўқ. Ҳозир ҳам пахта хўжаликлар даромадларининг ва қишлоқ меҳнатчилари иш ҳақининг асосий қисмини бериб турибди. Пахтага ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотларига белгиланган нархларни унга сарфланган меҳнат билан мувофиқлаштиришга, суғориладиган ҳар гектар ернинг самарадорлигини оширишга интилиш эса бошқа гап. Бу соҳада ҳам биз: партия, совет, хўжалик кадрлари ва олимлар бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилишимиз керак. Биз бу йўлда ишлаяпмиз ва шу йўлда янада кўпроқ куч-ғайрат сарфлайверайлик.

Тўртинчидан. Пахтачилик тўғрисидаги баҳсларда бениҳоя муҳим, менинг назаримда, ҳал қилувчи бир вазият эътиборга олинмаяпти. Пахта табиатнинг нодир, чинакам бебаҳо шундай бир инъомидирки, уни кейинчалик босқичма-босқич кўплаб қайта ишлаш йўли билан янги қийматларни, янги бойликларни, одамлар иш ҳақининг янги манбаларини вужудга келтириш мумкин.

Ўзгача қилиб айтганда, бошқа биронта экин пахта каби имкониятга эга эмас. Ҳозир биз бир гектар пахтазордан тахминан 2200 сўмга яқин даромад олаётган бўлсак, шундан кейинги ҳамма қайта ишлашларни ҳисобга олганда жами даромад тахминан 8 баравар кўпайиб 16—18 минг сўмга етиши мумкинлиги ҳисоблаб чиқилган. Мева-сабзавотнинг бирон тури, ҳатто чорвачилик маҳсулоти ҳам бундай имкониятга эга эмас.

Буни далаларимиздан пахтани қувиб чиқармай, балки чигит экиладиган ерларни агротехника нормаларига мувофиқлаштириб бориш, тўқимачилик, тикувчилик ва бошқа саноат тармоқларида уни қайта ишлайдиган саноат инфраструктурасини жадал ривожлантириш орқали аҳолимизни иш билан ҳам, маош билан ҳам таъминлаш, республиканинг иқтисодий мустақиллигига ҳам эришиш лозимлигини исботлайдиган энг катта далил деса бўлади.

Бу ҳақда қайта-қайта гапиришга тўғри келаётганининг яна бир сабаби шуки, кейинги йилларда айрим мутахассисларимиз ва олимларимиз орасида агар бизга, яъни Ўзбекистонга ўзимиз етиштираётган хом ашёни, шу жумладан минерал хом ашёни ҳам ўзимиз ўз билганимизча сотишимизга йўл қўйилганида эди, республика ўзининг ҳамма харажатларини қоплабгина қолмай, айни вақтда ўзини кўп йиллик истиқболда ҳам таъминлаб олган бўлур эди, деган фикр ўрнашиб қолган. Ҳақиқатан ҳам шундайми?

Ҳа, Ўзбекистон ихтиёрида фойдаланилмаётган жуда катта имкониятлар, беҳисоб минерал хом ашё ресурслари, қишлоқ хўжалик хом ашёлари, энг аввало пахтадек бебаҳо бойлик бор, пахтанинг асосий қисми (90 фоизга яқини) хом ашё тариқасида республикадан нарига жўнатилмоқда. Тўғри, ҳозир шундай бўлмоқда ва биз бу ҳақда ишлаб чиқариш кучларини компекс ривожлантиришда йўл қўйилган қўпол хатоларнинг бири сифатида республика иқтисодиётининг тинка мадори қуриганлиги ва аҳоли турмуш даражаси пастлигининг асосий сабабларидан бири сифатида гапирмоқдамиз.

Республика бойликларини кўтарасига ва чаканасига сотиб юбораверишдан аҳволдан чиқишнинг йўли эмас, мен биз ҳаммамиз ана шу ғояни, ана шу фикрни уқиб олишимизни истар эдим. Бу ўринда асосий вазифа — ишлаб чиқарилаётган ва қазиб олинаётган хом ашёни комплекс қайта ишлашда, айтиш мумкинки, чиқиндисиз қайта ишлашда, республиканинг ўзида уни тайёр маҳсулотга айлантиришдадир. Бошқача айтганда, республикада замонавий техника ва технология билан жиҳозланган қудратли қайта ишлаш саноатини бунёд этиш ва шундай қилиб, узлуксиз ўсиб бораётган меҳнат ресурсларини иш билан, аҳолини каттароқ маошлар билан таъминлаш, республика миллий даромадининг юқори суръатларда ўсишига эришиш ҳамда мамлакатимиздаги ҳар жиҳатдан уйғун ривожланган республикалар даражасига етиб олишдир. Агар республикалараро ялпи товар айирбошлашда жумҳуриятимизга товарлар, умуман саноат маҳсулоти олиб келиш шундай товарларни чиқаришдан қарийб 4 миллиард сўм кўплигини назарда тутадиган бўлсак, бу муаммони бутунлай ва иложи борича тезроқ ҳал этишимиз керак.

Ана шу ва бошқа худди шу сингари барча долзарб муаммоларни ҳал этишда илм-фан ўзининг салмоқли ҳиссасини қўшиши керак. Ҳозир республика ҳар қачонгидан ҳам кўра илгарилаб кетиши, ўсиши, янги сифат босқичига кўтарилиши жуда зарур. Бунинг учун, аввало, илм-фанда ҳам, техникада ҳам, технологияда ҳам, ишлаб чиқаришни ташкил этишда ҳам шитоб билан ишлаш, шунга яраша одамлар онгида, феъл-атворида ҳам ўзгаришлар бўлиши керак.

Бу борада ихтиёримизда қандай имкониятлар бор ва қандай самарага умид боғлашимиз мумкин?

Ўзбекистон фани салмоқли куч-қувватга эга. Ҳозир республикамизда 185 илмий тадқиқот муассасаси, конструкторлик бюролари ва илмий ишлаб чиқариш бирлашмалари бор. Моддий ишлаб чиқариш тармоқларининг ўзидагина 500 дан кўпроқ завод, конструкторлик бюролари, лабораториялар, механизациялаш ва автоматлаштириш бўлимлари ва шу кабилар ишламоқда.

Илм-фан соҳасида, жумладан, олий мактабда 17 мингдан кўпроқ фан докторлари ва фан номзодлари хизмат қилишмоқда. Фақат шу беш йиллик давомида ўтган беш йилликка нисбатан илм-фанга 463 миллион сўм, ёки қарийб учдан бир баравар кўп пул ажратилди.

Шу катта имкониятдан тўғри фойдаланиш, кучларни самарали тарзда жой-жойига қўйиш, фундаментал тадқиқотлар билан амалий тадқиқотлар ўртасида энг мақбул мутаносибликни топиш учун нималар қилиш керак? Бу энг аввало республика илм-фанининг қароргоҳи — академиямизга боғлиқдир.

Бунга академиянинг қурби етади. Ҳозир академия институтлари иттифоқ академияси ўтказаётган 16 та фундаментал тадқиқотлар программасини бажаришда қатнашмоқдалар, ушбу программалар замонавий фаннинг энг муҳим йўналишларини қамраб олган. Улар 27 та умумиттифоқ ва 15 та республика илмий-техникавий ва ижтимоий-иқтисодий программаларни бажармоқдалар. Академия олимлари мамлакатда бир қанча нуфузли йўналишлар бўйича етакчилик қилмоқдалар.

Олимларимиз анъанавий йўналишлар билан бир қаторда сўнгги даврда радиация ва гелиоматериалшунослиги, физика ва квант электроникаси, лазер техникаси, нурланиш касаллигига йўлиққанларни даволашда қўлланиладиган дори-дармонларни яратиш, иншоотларнинг зилзилабардошлиги, ўсимлик моддалари химияси соҳалари ва бошқа соҳаларда катта обрў қозондилар.

Математика соҳасидаги ва фаннинг бошқа тармоқларидаги тадқиқотлар ва ечимлар ҳаммага маълум.

Биохимия институти коллективи тадқиқотларни омилкорлик билан ташкил этиш, ишга ижодий ёндашувнинг намунаси бўла олади. Институтда сўнгги йилларда эришилган натижалар бутун жаҳонда тан олинди. Бу ерда нуфузли йўналишлар тез суръатлар билан ривожланмоқда, институтда ишлаб чиқилган препаратлар эса мамлакатимизда ҳам, чет элларда ҳам сотилмоқда. Коллективда юзага келган соғлом муҳит кадрларнинг ижодий ўсишига ёрдам беряпти.

Ўсимликлар экспериментал биологияси институти коллективи фан ва ишлаб чиқаришни интеграциялашнинг ўзини оқлаган шаклларидан унумли фойдаланмоқда. Шу институтда ғўзанинг етиштирилган янги навлари 700 минг гектардан кўпроқ майдонда районлаштирилди ва фақат тола сифати ошганлиги эвазигагина 200 миллион сўмликдан кўпроқ иқтисодий самара олинди.

Ўсимлик моддалари химияси институти олимлари 29 та дори-дармон яратдилар, шулардан бир қанчаси, масалан алапинин худди шундай таъсир этадиган жаҳондаги энг яхши дори-дармонлардан қолишмаслиги маълум.

Ўзбекистоннинг геология ва энергетика фани, бошқа илмий йўналишлар ўз мавқеларини мустаҳкамламоқда.

Олимларимиз ижодкорлик билан, аниқ мақсадни кўзлаб ишлаётганликларига оид бошқа мисолларни ҳам айтиб ўтиш мумкин бўлур эди, албатта. Аммо воқелик хотиржам бўлиб қолиш учун асос бермайди.

Хўш, бугун биз илм-фандан нималарни кутяпмиз, бизнинг фикримизча, унинг куч-ғайратларини қайси йўналишларда жамлаш керак?

Рўй-рост айтадиган бўлсак, республиканинг фундаментал фани ҳали фан-техника тараққиётининг қудратли двигателига айланишига анча бор, бу фан ишлаб чиқаришда инқилобий ўзгаришлар ясайдиган ечимларни амалга оширгани йўқ.

Шуни таъкидлаш кифояки, жорий этилган ечимларнинг ярми қўлланмалар ва тавсияларни, фақат учдан бир қисми эса янги технологияларни ташкил қилади. Шунинг оқибатида, фан-техника тараққиётига кетадиган харажатлар ҳамиша ўсиб бораётганига қарамай, халқ хўжалигида жиддий технологик силжишларга эришилаётгани йўқ. Республикада саноат маҳсулоти тайёрлашда илм-фан ютуқларидан фойдаланиш ўртача умумиттифоқ даражасидан анча орқада қолмоқда. Айни вақтда маҳсулот тайёрлаш учун материал ва энергия сарфи салбий ҳолат сифатида кўпайиб бормоқда. Маҳсулот сифатининг пастлиги ҳам, нархининг баландлиги ҳам, ходимлар малакаси ва улар иш ҳақининг бунга ярашалиги ҳам шундан келиб чиқади.

Республика турмушининг барча соҳаларида илм-фан мавқеини принцип эътибори билан янги сифат даражасига кўтариш республика Фанлар академиясининг асосий вазифасидир, деб ўйлаймиз. Илм-фан аҳлига буйруқ бериш, қуруқ маъмуриятчилик, олимларга аппарат ходимлари кабинетларида пайдо бўлган «ижтимоий буюртма»ни рўбарў қилиш даври ўтиб кетди. Бундай иш тутиш самарасиз эканлиги, айни вақтда «лисенкочилик»ни тиклашда муайян шарт-шароит яратиши ва унинг оқибатлари бизга маълум.

Илм-фан ходимлари ҳам ўз масъулиятларини тўла тушуниб олишлари керак. Олимлар ишламай роҳатда яшайдиган, фақат маъмурий-буйруқбозлик системаси тайёрлаган қарорларга назарий пардоз берадиган вақтлар ўтиб кетди.

Эндиликда илм-фан янги йўллар очиши, сифат жиҳатидан янги технологияларни шитоб билан яратиши, жамиятнинг янги ҳолатга ўтишини таъминлаши лозим. Илмий тадқиқотларнинг йўналишларини фақатгина республика ишлаб чиқарувчи кучларини ривожлантиришга боғлиқ бўлган муаммолар доираси билан чеклаб қўймай, Фанлар академиясининг илмий-тадқиқот муассасалари илмий изланишлари республика ҳал этаётган муаммоларни бир қадар акс эттириши лозимлигини таъкидлаб ўтишни хоҳлардим. Ижодий изланишларнинг натижаларини қамраб олган Фанлар академияси олимларининг асарлари ва тавсиялари республика тараққиётининг истиқболини белгилайдиган келажакдаги ҳисоб-китоблар ва сиёсатнинг пойдевори бўлиши даркор. Менинг фикримча, бунга етарлича баҳо бермаслик жуда қимматга тушади ва баъзан катта талафотларга олиб келадики, буни кўпчилик академикларимиз яхши биладилар ва яхши эслайдилар.

Илм-фан аҳли иш юритиши учун шундай тартиб яратиш кераккки, агар ҳозир фанда жуда урф бўлиб келган атамани тилга оладиган бўлсак, фан ижтимоий жараёнларга фаол таъсир этадиган, бизга, яъни амалиёт ходимларига ишимиз мазмуни ва характерини белгилаб берадиган, ўзини ўзи созлаб турадиган ва ўзини ўзи бошқарадиган системага айланиши керак.

Ҳозирча бу ғоят долзарб вазифа қониқарсиз ҳал қилинмоқда. Сўнгги уч йил ичида саноат учун жаҳон даражасидагидан зўррок ва Ватанимиздаги энг яхши ишланмаларга тенг келадиган ишланмаларнинг улуши умумий бажарилган ишлар миқдорининг бир фоизидан ошмайди. Ҳар йили машина ва ускуналарнинг 50 хил янги намуналари яратилмоқда. Афсуски, уларнинг 42-43 таси кечаги куннинг техникасидир. Фаннинг ишлаб чиқариш билан алоқаларининг илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси каби илғор шакли республикада кенг оммалашмаётганлиги алоҳида ташвиш уйғотмоқда. Бизда пахта териш машиналари юзасидан тузилган тармоқлараро илмий-техникавий марказлар, «Узгелиотехника», «Дефолиант», «Мотор» инженерлик маркази ҳозирча сезиларли натижа бермаяпти.

Ғўзанинг юқори самара берадиган навларини жорий этиш ва пахта териш машиналарининг янги турларини яратиш, сув ва ер ресурсларидан оқилона фойдаланиш, экология жиҳатидан соф дефолиантлар ва пестицидларнинг янги турларини ишлаб чиқиш каби республикамиз учун жуда муҳим ҳисобланган муаммолар, регионал хўжалик ҳисоби ва меҳнат ресурсларидан фойдаланиш, ишчилар синфи миллий отрядини барпо этиш муаммолари ниҳоятда ҳал этилиши керак. Ана шу ва бошқа муаммоларни ҳал қилмай туриб, республикани танглика яқинлашиб қолган ҳолатдан қутқариб бўлмайди.

Фан самарадорлигини сифат жиҳатидан ошириш қуруқ даъватларнинг якуни бўла олмайди. Илмий кадрларга муносабатни ҳам тубдан ўзгартириш, уларнинг ижтимоий мақомини қатъиян ошириш, чуқур структура ўзгаришлари қилиш зарур.

Ривожланган мамлакатларнинг тажрибаси фан учун ҳеч нарсани аямаётган мамлакат гуллаб яшнаётганлигини ва бундай мамлакат ҳамма яхши нарсаларни —одамларнинг куч-ғайратларини ҳам, моддий-техника ресурсларини ҳам ўзида жамлаётганлигини яққол кўрсатмоқда.

Фанни малакали кадрлар билан таъминлаш, ходимларнинг профессионал билимдонлиги даражасини ошириш, уларнинг қобилиятларини рўёбга чиқариш учун ҳамма шароитларни яратиш илмий жараённи жадаллаштиришнинг асосий омилидир.

Академиянинг оёққа туриб олиши ва ривожланишига бебаҳо ҳисса қўшган ва ҳали ҳам ҳисса қўшаётган фан ветеранларининг қадр-қимматига заррача ҳам путур етказмаган ҳолда шуни айтиш кераккки, илмий кадрлар корпусининг кексайиш тенденцияси ташвиш уйғотмоқда.

Республикада олий малакали мутахассислар — фан докторлари жуда-жуда етишмаётганлиги сезилмоқда. Чунончи, академиянинг муассасаларида фан докторлари 7,3 фоизни, олий ўқув юртларида эса бор-йўғи 2,6 фоизни ташкил этадилар. Академиядаги фан докторлари ишлаши лозим бўлган 458 лавозимдан атиги 217 тасида докторлар ишламоқдалар. Олий ўқув юртларида асосий кафедралар мудирларининг атиги 22 фоизи фан докторларидир.

Марказий Комитет фан докторлари тайёрлашнинг таркиб топган практикаси институтларни олий малакали кадрлар билан таъминлашга, фан-техника тараққиётидаги қолоқликни тугатишга қодир эмас, деб ҳисоблайди. Шу сабабли қисқа муддат ичида. истиқболли ёш илмий ходимларни аниқлаш, уларни мамлакатимиз ва чет элларнинг етакчи илмий марказларига стажировкага юбориш чораларини кўриш зарур.

Ҳамкорликнинг бундай шакли бошқа афзалликлардан ташқари ёш олимларни байналмилал руҳда тарбиялашнинг муҳим шарти ҳамдир.

Яна шуни ҳам айтиш кераккки, фан соҳасида республика ҳозир ўзини ўзи таъминлай олмайди ва бундай бўлиши мумкин ҳам эмас. Фақат бошқа регионларнинг, бошқа мамлакатларнинг олимлари билан ўзаро наф келтирадиган хилма-хил алоқалар ҳозирги талаблар даражасида бўлишга имкон беради.

Фан соҳасидаги кадрларни жадал кўпайтириш ва ёшартириш учун, Ўзбекистон интеллектуал имкониятларини кескин даражада ошириш учун республика раҳбарияти ҳозир зарур маблағларни, жумладан валюта маблағларини ажратишга, зарур ташкилий масалаларни марказда ҳал қилишга тайёр.

Хусусан, республика раҳбарияти келгуси йилдан бошлаб мамлакат ва чет эллардаги катта илмий марказлар докторантураларидан ва стажировка ўташ учун ёш олимларимизга юзта ўрин ажратиш масаласини СССР Фан ва техника давлат комитети олдига қўйди. Ўзбекистондан иттифоқдош республикаларнинг энг яхши олий ўқув юртларига жўнатиладиган аспирантлар ва олий ўқув юртларини битирганлар сонини кўпайтириш масаласи ҳам ижобий ҳал қилинмоқда. Бунинг устига гап биотехнология, молекуляр генетика, робототехника системаси, машинасозлик технологиялари, нуфус ва демография иқтисодиёти каби соҳаларда, фан-техника тараққиётининг бошқа асосий йўналишларида илмий кадрлар тайёрлаш кўламларини кенгайтириш тўғрисида бормоқда. Фанга истеъдодли ёшларнинг кириб келишини таъминлаш учун комплекс тадбирлар туркумини амалга ошириш зарур. Бу ўринда олий мактабнинг, ҳатто умумий таълим мактабларининг фаолиятини тубдан қайта қуриш керак. Республикада халқ таълими системасини қайта қуриш билан боғлиқ масалаларни тез орада Марказий Комитет бюросида кўриб чиқиш кўзда тутилмоқда, қўлимиздаги материалларга қараганда, халқ таълими системасида қайта қуриш қониқарсиз бормоқда. Кўпгина олимлар халқ таълими министрлигини бўлиб, уни кичиклаштириш зарурлигини исботлаб, асосли далилларни келтирмоқдалар. Қарорларни ишлаб чиқиш чоғида бу фикрлар ҳисобга олинади, албатта.

Фан мустаҳкам базис негизидагина самарали ривожланиши мумкин. Шу муносабат билан сизларнинг эътиборингизни халқ таълими бутун системасини, энг аввало олий мактабни ислоҳ қилиш зарурлигига қаратмоқчиман. Олий ўқув юртлари академиянинг доимий васийлигига муҳтож. Гап, аввало академия ва олий ўқув юрти фанини реал, чинакам бирлаштиришни таъминлаш олий мактабда мавжуд бўлган кадрлар ва моддий-техниканинг катта имкониятларидан тўла-тўкис фойдаланиш тўғрисида бормоқда. Ўзаро алоқаларнинг янги шакллари, куч-ғайратларни бирлаштириш тўғрисида ҳам ўйлаб кўришимиз керак. Ривожланган мамлакатларда фан асосан университетлар ва институтларда олға қараб силжишини эслаш ўринлидир. Бундан ташқари катта олим ҳамиша ва ҳозир ҳам ажойиб педагогдир, у ўз билимларини ёшларга ўргатади, студентлар орасидан ўз издошларини аниқлаб, ўз мактабини вужудга келтиради. Ҳолбуки, бизда ўтган ўқув йилида академиянинг олти академиги ва мухбир аъзосигина олий ўқув юртларида соатбай асосда ишлашни расмийлаштирди.

Илмий муассасаларда ёшлар орасида қўнимсизликнинг кучайгани ҳам чуқур ташвиш уйғотмоқда. Сўнгги йилларда академияга юборилган ёш мутахассисларнинг ярмидан кўпроғи, шу жумладан мамлакат марказий ўқув юртларини битирган ёшларнинг анча қисми академия муассасаларидан кетиб қолди. Бунинг сабаби моддий рағбатлантиришнинг мавжуд системаси ҳамда меҳнат ва турмуш шароитларининг ёмонлигидадир. Сўнгги йилларда ёшлар орасида олимнинг нуфузи пасайиб кетганлигини ҳам кўрмаслик мумкин эмас.

Компартия Марказий Комитети яқин вақт ичида ёш олимлар гуруҳи билан учрашиб, ана шу муаммолар хусусида улар билан маслаҳатлашиб, муаммони коллектив равишда идрок этиб зарур ечимни топишга уриниб кўришни мўлжалламоқда. Истеъдодли ва иқтидорли ёшларни излаб топиш, уларни қўллаб-қувватлаш ҳамда уларнинг қобилиятларини ривожлантириш учун барча шарт-шароитларни яратишнинг республика системасини ишлаб чиқиш керак. Ана шу системанинг аниқ жиҳатлари ва босқичлари хусусида сизлар билан биргаликда ўйлаб кўришимиз зарур. Махсус республика фондини ташкил этиш ҳамда иқтидорли болалар учун мактаблар ва интернатлар тармоғини вужудга келтириш, ёш олимлар учун турли мукофотлар таъсис этиш ана шу системага кирадиган масалалардир.

Фаннинг моддий-техника базасини тубдан мустаҳкамлаш уни амалда интенсивлашнинг навбатдаги устун йўналишидир. Ҳар бир илмий ходимнинг фонд билан таъминланиши 30 минг сўмдан кам эканлигини биламиз, академиямиз бошқа иттифоқдош республикаларнинг академияларидан анча орқада қолмоқда, академия институтларида замонавий экспериментал ва технология асбоб-ускуналари, аппаратлар жуда кам, уларни янгилаш суръатлари ҳам суст.

Шу билан бир вақтда, ажабланарли жойи шундаки, академия ва олий ўқув юртлари илмий бўлинмаларидаги мавжуд ускуналардан оқилона фойдаланилмаяпти. Масалан, Тошкент политехника институтида 400 минг сўмлик илмий ишлар учун зарур асбоб-ускуналардан фойдаланилмаяпти, улар бекор турибди, шу асбоб-ускуналар орасида чет элдан келтирилганлари ҳам оз эмас. Фанлар академияси системасидаги институтларда 1,3 миллион сўмдан ҳам кўпроқ турадиган ускуналар ўрнатилмаган.

Энг замонавий, энг яхши жаҳон стандартларига мос келадиган асбоб-ускуналар билан жиҳозланган республика ягона илмий технология марказини барпо этишни бу вазиятдан қутулишнинг йўли деб биламиз. Ана шу технология маркази республиканинг бутун фанига хўжалик ҳисоби асосида хизмат қилиши лозим.

Фанни пул билан таъминлаш муаммолари ҳам пухта ишлаб чиқишни талаб қилади. Янги институтлар ташкил этиш, мавжуд институтларни ўзгартириш тўғрисида Марказий Комитетга ва Министрлар Советига жуда кўп таклифлар тушмоқда. Илмий комплекснинг структураси ўзгармас, қотиб қолган бўлиши мумкин эмас, албатта. У ижтимоий-иқтисодий тараққиётнинг реалликларига, ҳаёт талабларига мувофиқ равишда янгиланиб ва мукаммаллашиб бориши керак. Чамаси биз машинасозлик институти, сув муаммолари ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш институти ва бошқа бир қанча институтларни тузишимиз зарур. Лекин гап мавжуд институтларни шунчаки қайта ташкил этиш ва янги бўғинларни яратишда эмас.

Менимча, истиқбол—республика тадқиқот программаларини Ўзбекистон фанини ривожлантириш ягона фондидан аниқ мақсадларни кўзлаб пул билан таъминлашга ўтишдадир. Бошқача айтганда пулни у ёки бу институтга эмас, балки муаммони ҳал қилишга ажратиш керак. Бунинг устига фан соҳасидаги якка ҳокимликни тугатиш, уни конкурс асосида ривожлантириш, турли мактаблар ва концепциялар учун янгиликни излашда баравар имкониятлар ярата бориб, уларни рағбатлантириш керак. Ҳозир мувозий тузилмалар пайдо бўлишидан қўрқмасдан илмий изланишнинг қудратли омилларини вужудга келтириш, беллашув, илмий ғояларнинг, турли ёндашувларнинг курашини ташкил этиш ва ана шу курашда олимларнинг янги авлодини чиниқтириш лозимлиги ҳаммага равшан.

Республикада ками билан 2010 йилгача илмий сиёсат концепциясини ҳамда Ўзбекистонда фан ва техникани ривожлантиришнинг тегишли программасини ишлаб чиқиш жуда зарур.

Баъзи бировлар фанни пул билан таъминлашда фақат хўжалик ҳисоби асосларини ривожлантириш зарур, деб айтмоқдалар. Бизнингча, бу нотўғридир. Изланиш ишларини пул билан таъминлаш учун таваккал қилиб сарфланадиган сармояни вужудга келтириш тўғрисида ўйлаб кўриш лозим. Илмий тадқиқот институтларини категорияларга ажратиш практикаси ҳам эскириб қолди— иш ҳақи аввало натижанинг аҳамияти даражасига, унинг янгилиги ва амалий жиҳатдан қанчалик қадрли эканлигига боғлиқ бўлиши керак. Республикамизнинг ўз конструкторлик ва тажриба ишлаб чиқариш базасини ривожлантириш масаласига ҳам жиддий эътибор бериш даркор.

Конверсия берадиган имкониятлардан тўла ҳуқуқ билан ва оператив фойдаланиш академия ва тармоқ фанининг резервларидан бири эканлигини таъкидлаш лозим. Конверсиялаш лозим бўлган муассасалар ва тармоқларни қайта қуришнинг илмий жиҳатдан асосланган конкрет программаси зарур.

Замонавий тенденцияларга асосланиб, республика ичкарисида ҳам, марказ билан ўзаро муносабатларида ҳам республика академиясининг мақоми ва ваколатларини оширишга қатъий киришишимиз, у ўз муаммоларини ҳал қилишда кўпроқ мустақил ва бошқаларга бўйсунмайдиган бўлиши, устун йўналишларни республика эҳтиёжларига мувофиқ равишда ўзи белгилаши лозим.

Мамлакат институтлари ўртасида тақсимланадиган валюта маблағларини тақсимлаш ишида, халқаро алоқалар ўрнатишда ҳам тартиб бўлиши, академия илтимос қиладиган мавқеда турмаслиги керак. Марказий Комитет сизлардан бу хусусда амалий таклифларни кутади. Академия раҳбарлари, унинг фаоллари масалаларни дадиллик билан ўртага қўйишлари керак, биз эса бу масалаларни биргалашиб ҳал қиламиз.

Ўртоқлар! Гуманитар фанларни илғор марраларга олиб чиқиш ҳам жуда муҳим йўналишлардандир. Яқин вақтларгача ижтимоий фанлар аслида сиёсат манфаатларига хизмат қилар эди. Бу эса илмий тадқиқотлар мавзуини белгилашга, бу тадқиқотларнинг доираси, характери ва йўналишларига, жамиятшунос олимларнинг дунёқараши ва методология йўл-йўриқларига ўз тамғасини босди. Қайта қуриш вазиятни тубдан ўзгартириб юборди.

Ҳозир олдимизда ҳар қачонгидан ҳам кўп муаммолар турибди. Бундан буёнги тараққиётимизнинг бир қанча муҳим масалалари унчалик аниқ ва равшан эмас. Юз бераётган жараёнларни чуқур, муқобил негизда таҳлил этишда, принципиал масалалар юзасидан ҳаракат дастурини ишлаб чиқиш ва уни ҳар томонлама асослаб беришда бизга ижтимоий фанлар ёрдам бермаса, ким ёрдам беради?

Бугунги кунда жамиятимизда муаммоларимиз ва қийинчиликларимизга танқидий баҳо беришни амалий таклифлар ва амалий ҳаракатларнинг янгиловчи куч-қудратга айлантиришга имкон берадиган ўзликни англаш омилини шакллантириш ва унинг муқим амал қилиши ғоят зарурлиги сезилиб турибди.

Ҳозир ҳар бир олим ва айниқса жамиятшунос олим ўз илмий фаолиятини республика муаммоларига, ўз халқи ва бутун мамлакатимиз тақдирига мувофиқлаштириши лозим. Равшанки, бу жамиятшунос олимлар илмий ва ижтимоий фаолиятининг бирлиги характерини, уларнинг республика ижтимоий турмушида амалий иштирокини белгилаб бериши керак.

Жамиятшуносларимизга ёрдам бериш, улар ўз фикрларини эркин, масъулият билан ифода этишлари учун шароит яратиш, қайта қуришни чуқурлаштириш ўзанида уларнинг ижодий [ва] ижтимоий фаоллигини рағбатлантириш лозимлигини тушунамиз. Жумладан, жамиятшунослик тадқиқотларини бажариш учун давлат буюртмаларининг конкурс системаси мақсадга мувофиқ бўлур эди; Марказий Комитет ва ҳукуматдан бошлаб маҳаллий советларгача, айрим корхоналаргача — турли поғоналарда бу системани ривожлантириш талаб қилинади.

Шунингдек турли лойиҳалар ва ечимларнинг жамиятшунослик соҳасида илмий экспертизалар ўтказиш, қайта қуриш жараёнларини ўрганиш ва чуқурлаштиришга жамиятшуносларни кенг жалб қилиш, мавжуд тажрибаларни умумлаштириш ва оммалаштириш муҳимдир. Бизнинг кўп миллатли республикамизда миллатлараро муносабатларни уйғунлаштириш муаммоси энг долзарб ва ўткир муаммолардан биридир. КПСС Марказий Комитетининг 1989 йил сентябрь Пленуми қабул қилган «Ҳозирги шароитда партиянинг миллий сиёсати» ҳаракат дастури жамиятшунос олимларнинг самарали изланишлари учун ғоят қулай шароит яратади. Аслида, бу иш бошлаб юборилди.

Аммо ҳозир гап ана шу соҳага тааллуқли кенг доирадаги масалаларни ўз ичига оладиган илмий тадқиқотларнинг узоқ муддатга мўлжалланган программасини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш тўғрисида бормоқда. Шу муносабат билан сизларнинг эътиборингизни қуйидагиларга қаратмоқчиман.

Биз халқнинг миллий ўзлигини англаш ниҳоятда жўшқин равишда кучайиб бораётганлигининг гувоҳимиз. Умуман бу, шубҳасиз, ижобий жараёндир, лекин ана шу жараён билан бир вақтда салбий ҳодисалар ҳам юз бермоқда. Биз буни ҳам кўриб турибмиз. Миллий ўзликни англашда бузилишларга олиб келаётган сабабларни, омилларни аниқлаб олишимиз, ана шу жараёнларга ижобий таъсир ўтказиш йўлларини белгилашимиз, миллийлик ва байналмилаллик уйғун бўлишига эришишимиз керак.

Жумладан, биз тарих, халқ анъаналари, урф-одатлари ва маросимлари асосида одамлар онгини шакллантириш омилларини кучайтиришимиз зарур. Яширишга ҳожат йўқ, биз шубҳали шиорларга берилиб, маънавий маданиятимизни озиқлантириб турган илдизларни қирқиб ташлашга ўнлаб йилларни сарфладик. Ҳозир бунинг оқибатларини сезиб турибмиз. Маданият манбаларига қайтиш ғоят қийин кечмоқда, одамларнинг бу жараёнга муносабати ўткир бўлмоқда. Республикада турли миллатга мансуб кишилар ўртасидаги ўзаро муносабатларда кўзга ташланаётган муайян кескинлик сабаби, бизнингча, миллатлараро муносабатларнинг маънавий-ахлоқий таъминланиш даражаси етарли даражада юқори эмаслигидадир. Республикада меҳнат коллективларида кўп миллатлилик кучайиб борган сари уларда маънавий-руҳий муҳитни байналмилал асосда тартибга солиш юзасидан илмий жиҳатдан асосланган иш олиб борилмаганини ҳам инкор этиб бўлмайди. Бунинг устига, раҳбарларнинг анчагина қисми ҳозир ҳам кўп миллатли меҳнат коллективларини бошқариш учун етарли кўникмага, одамларнинг ишлаб чиқариш ва ижтимоий-сиёсий фаолиятига, уларнинг кайфиятига, миллий омилларнинг таъсирини ҳисобга олиш қобилиятига эга эмас.

Илгари биз буни негадир сезмас, ҳатто бундай вазиятга тоқат қилардик. Аммо ҳозир ана шу масалаларни чуқур илмий ишлаб чиқиш ҳаводек зарур, партия комитетларининг мафкуравий фаолияти бу фаолиятнинг шакллари ва усуллари ана шу масалалар асосига қурилади.

(Давоми 3-бетда)

И. А. КАРИМОВ нутқи

(Давоми. Боши 2-бетда).

Миллатлараро муносабатларни ривожлантириш жараёнларини тадқиқ этиш ақидалар ва эски андазалардан ҳоли этилиши керак, биз янги ғояларни, қарашлар ва ёндашувларни кутмоқдамиз. Бизга тарих тўғрисида, миллатлараро соҳадаги муносабатларни ривожлантиришнинг реал жараёнлари ҳақида, ҳозирги вақтда кўзга ташланаётган қарама-қарши манфаатларнинг тўқнашуви вужудга келишига нималар сабаб бўлганлиги тўғрисида аччиқ бўлса ҳам холис ва тўла ҳақиқат керак.

Жамиятшунослар Ўзбекистон тарихининг кўпгина саҳифаларини қайта битишлари, чунончи, чоризм йилларида Ўрта Осиё халқларининг миллий озодлик ҳаракати, 20 ва 30-йиллардаги адабий-ғоявий жараёнлар, коллективлаштириш ва бошқа ҳодисаларга ҳужжатлар асосида назар солишлари керак. Беҳбудий, Усмон Носир, Чўлпон, Фитрат ва бошқаларнинг ижоди ва дунёқарашини ҳам теран ва холис тадқиқ этиш зарур бўлади. Ўзбекистон Компартиясининг тарихи ҳам ўз тадқиқотчиларига мунтазир бўлиб турибди.

Баҳслар ва шубҳалардан чўчимаслик керак, ўртоқлар. Ҳақиқатни коллектив бўлиб рўёбга чиқариш, бунинг учун илмий-назарий ва илмий-амалий конференциялар, «давра суҳбатлари» ўтказиш керак. Марказий Комитет бу тадбирларни уюштиришда фаол ёрдам беради.

Республика Олий Советининг сессиясида «Ўзбекистон ССРнинг давлат тили тўғрисидаги қонун»нинг қабул қилиниши республика ҳаётида муҳим тарихий воқеадир. Сира муболағасиз шуни айтиш мумкинки, тилшунос олимлар, адабиётшунослар, ҳуқуқшунослар, иқтисодчиларнинг фаол ва амалий иштирокисиз мазкур қонуннинг асосий қоидаларини амалга ошириш жуда мушкул бўлур эди. Шу муносабат билан сиздан қандай ёрдам кутмоқдамиз?

Аввало ўзбек тилининг софлиги ва сўз бойлиги масаласи бор. Бу ўринда гап ўзбек тилининг бундан буёнги тараққиётига оид илмий ечимлар ҳақида бормоқда. Бундан ташқари, айниқса техника билан боғлиқ ихтисослар бўйича атама луғатлари ва замонавий дарсликлар, ўқув қўлланмаларининг йўқлиги халқ хўжалиги учун малакали мутахассис кадрлар тайёрлашга муайян даражада ҳалал бермоқда.

Биз ўзбек тилини ўқитишнинг энг янги, самарали методикасини тайёрлаш, давлат тилини жадал ўрганишнинг курсларини ишлаб чиқишда тилшунос олимларнинг мададига махтал бўлиб турибмиз. Халқнинг кўп асрлик маданиятини ўрганиш учун дастур бўладиган эски ўзбек ёзувини ўрганиш муаммоси ҳам кун тартибида турибди.

Шу билан бир қаторда бу жараён рус тили ва республикамизда яшаётган бошқа халқларнинг тилларини ҳар томонлама ривожлантириш билан узвий қўшиб олиб борилиши керак. Рус тили объектив сабабларга кўра халқларни бирлаштирувчи тил, ишлаб чиқариш интеграцияси авж олиб кетган шароитда шу халқларнинг биргаликдаги фаолиятини таъминловчи тил, жаҳон маданияти фанидан миллатлар баҳра олиши учун воситачи тил бўлиб қолганлигини бугунги мажлис аҳлига батафсил айтишга ҳожат бўлмаса керак, деб ўйлаймиз. Бу очиқ-ойдин ва рўй-рост ҳақиқатдир. Тегишли институтлар бу борада ўз вазифаларини аниқ-равшан белгилаб олишлари лозим.

Яна шуни ҳам айтиш керакки, замонавий фан тараққиётининг асосий йўналиши жаҳон миқёсига чиққан тилларни, айниқса илғор техникавий тафаккур ифодаланаётган тилларни билишни тақозо этади. Биз инглиз, француз, немис, испан тилларини ва бошқа тилларни ўрганишни бутун чоралар билан рағбатлантиришимиз лозим.

Ошкоралик, фикрларнинг хилма-хиллиги ва демократия чуқурлашиб бораётган шароитда омманинг сиёсий фаоллиги ўсди, ташаббускор ҳаракатлар ривожланмоқда, кўплаб «норасмий» ҳаракатлар вужудга келди. Бу ҳаракатларга айниқса ёшлар кенг жалб этилмоқда. Бу демократия тараққиётидаги қонуний объектив жараёндир, жамиятимиз сиёсий майдонга чиқаётганининг мезонидир.

Шу билан бир қаторда, ана шу жараёнлар партия комитетларида ҳам, республика жамоатчилиги ўртасида ҳам кўпгина баҳсларга, турлича баҳоларга ва фикр-мулоҳазаларга сабаб бўлди. Биз, партия ходимлари «норасмий» ҳаракатларга муносабатда анчагина хатоларга йўл қўйдик, бу ҳаракатларни батамом тан олмасликдан улар билан амалий мулоқот қилишгача бўлган йўлни босиб ўтдик. Хойнахой, хатоларимиз ва иккиланишларимизнинг сабабларидан бири шу бўлса кераккi, биз республика меҳнаткашларининг ташаббускор ҳаракатига илмий негизда назар солмадик ва бу ҳаракатнинг қай тахлитда ўсишини фараз этмадик. Ҳаёт ва ижтимоий практиканинг ўзи жамиятшунослар олдига шу муаммоларни қўймоқда. Бунинг устига гражданларнинг сиёсий жараёнда ва давлат қарорларини қабул қилишдаги иштироки демократик сайлов системаси шароитида омманинг сиёсий маданияти ва сиёсий хулқ-атворини ошириш масалалари биринчи ўринга чиқмоқда. Аммо республикадаги бирорта илмий муассаса ҳам биз учун фаннинг янги соҳаси бўлган сиёсатшунослик муаммоларини мунтазам ўрганиш билан, афсуски, шуғулланмайди.

Иқтисодиёт ва экология, ижтимоий ва сиёсий соҳаларда мавжуд бўлган кўпгина зиддиятлар — мансабдор шахслар, меҳнаткашларнинг ҳуқуқий маданияти ва ҳуқуқий онги жуда паст даражада эканлиги оқибатидир. Жиноятчиликнинг, айниқса ёшлар ўртасида жиноятчиликнинг ўсиб бораётганлиги ташвиш туғдирмоқда. Агар шахсга сиғиниш йилларидаги ҳуқуқий бебошлик оммавий қонунсизликларга олиб келган бўлса, ҳозир эса ҳуқуқий либерализм оқибатида одамлар безорилардан, экстремист кайфиятидаги шахслардан озор чекмоқдалар,— шундай хулоса чиқаришга тўғри келади. Шунинг учун ҳам ижтимоий ҳаётнинг барча томонларини ҳуқуқий жиҳатдан аниқ-равшан тартибга солиш бир қанча ҳуқуқшунослик муаммолари комплексини ҳам илмий, ҳам амалий жиҳатдан ҳал этиш керак. Фанлар академияси олдида турган муаммолар, вазифалар ҳақида гапирар эканмиз, буларни ҳал этишда партия ташкилотлари тутадиган ўрин ҳақида ҳам албатта гапиришимиз керак. Академияда 1767 КПСС аъзоси бор, бу катта кучдир.

Фандаги қайта қуришнинг муваффақияти коллективларда соғлом маънавий психологик вазиятни вужудга келтириш (бу вазиятни ҳозир ҳамма ерда ҳам нормал деб бўлмайди) коммунистларнинг жипслигига, уларнинг фаол ҳаётий позициясига, принципиаллигига кўп жиҳатдан боғлиқдир.

Олимларни, аввало фан пешқадамларини республика ижтимоий-сиёсий ҳаётида кенг кўламда иштирок этишга, ёшлар билан ишлашга жалб этиш энг муҳим партиявий вазифадир. Халқ билан бевосита ва ошкора мулоқот қилиш лозим бўлиб қолган ўткир можароли вазиятларда ватанпарвар олимнинг сўзи салмоқли бўлиши керак. Энг мураккаб вазиятларда биз ёрдам ва маслаҳат сўраб сизга мурожаат қиламиз, ўртоқлар. Сизнинг имкониятларингиздан тўла фойдаланмаётган эканмиз, бунда, афсуски бизнинг ҳам айбимиз бор. Айрим олимлар ўзларининг ижтимоий-сиёсий активликларини норасмий ташкилотлар орқали рўёбга чиқаришаётган экан, бунинг учун партия комитетларига тўғридан-тўғри ва ҳақли равишда таъна қилса арзийди.

Ўртоқлар! Мен анчагина масалалар ва муаммолар хусусида гапирдим. Бизнинг назаримизда, буларнинг ҳал этилиши Ўзбекистон фанининг янги марраларга чиқиб олишига, яқин ўн йилликларда республика учун белгиланаётган ижтимоий-иқтисодий ўзгаришларда таянч бўлишига имкон беради. Ҳозир КПССнинг XXVIII Съездига қизғин тайёргарлик кўрилмоқда. Биз Ўзбекистон Компартиясининг XXII Съездига ҳам қизғин тайёргарлик кўряпмиз, бу анжуман тараққиётимизнинг барча йўналишлари бўйича йўлимизни текшириб олишга имкон беради. Бугунги учрашув, айтилган фикр-мулоҳазалар ва таклифлар бизга республика коммунистларининг анжуманига ҳозирлик кўришда, ҳаётимизнинг барча жабҳаларида фаннинг самарадорлигини ошириш, демакки, қайта қуришни чуқурлаштириш, халқнинг фаровонлигини яхшилаш учун тадбирлар белгилаб олишда ёрдам беради, деб умид қиламан.

МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИ ҲАР ТОМОНЛАМА РИВОЖЛАНТИРАЙЛИК

ИЛГАРИ хабар берилгандек, 28 ноябрда Тошкент вилоят партия комитетининг У пленуми бўлди. Пленумда вилоят партия комитетининг биринчи котиби С. М. Мамарасулов «КПСС Марказий Комитети сентябрь (1989 йил) Пленуми қарорларини бажариш, «Партиянинг ҳозирги шароитдаги миллий сиёсати тўғрисида» КПСС нинг ҳаракат дастурида баён этилган ғояларни рўёбга чиқариш соҳасида вилоят партия ташкилотининг вазифалари» ҳақида маъруза қилди.

Маъруза юзасидан музокаралар бўлиб ўтди.

— Биз узоқ йиллар давомида мамлакатимизда миллий масала тўла-тўкис ҳал бўлган деб ўзимизни-ўзимиз овутиб келдик, — деди Тошкент шаҳар партия комитетининг секретари К. Р. Расулов. — Бунинг устига партия ва совет органлари «Бола йиғламаса она сут бермайди» қабилида иш тутганликлари ҳисобга олинса миллий масалада кўпгина муаммолар тўпланиб қолганлигини ҳис этиш қийин эмас. Шу жиҳатдан олганда КПСС Марказий Комитетининг сентябрь Пленуми аҳамияти ниҳоятда каттадир.

КПССнинг миллий масала бўйича платформасидаги умумий концепциялар жойларда турли хил муаммолар борлигини кўрсатиб турибди. Партия ва совет органлари уларни ҳал этишда ниҳоятда тадбиркорлик билан иш кўришлари зарур.

Давлат тили тўғрисидаги қонуннинг икки хил кўринишини муҳокама қилиш давомида биз ниҳоятда мураккаб йўлни босиб ўтдик. Давлат тили тўғрисидаги қонун эълон қилинганига бир ойдан ортиқ вақт ўтди. Одамлар шу давр ичида ижтимоий ҳаётда нималар ўзгарди деб бир-бирларига савол бермоқдалар. Биз тил тўғрисидаги қонунни амалга ошириш бўйича республика комиссияси иш олиб бораётганлигини билиб ўзимизни ўзимиз маълум даражада юпатмоқдамиз. «Юқоридагилар» бу масалани қандай ҳал этишаркин деб кутмоқдамиз. Энди бундай усулдан воз кечиш керак. Мен вилоят даражасида тил тўғрисидаги қонунни амалга ошириш билан шуғулланувчи шундай комиссия тузишни таклиф қиламан. Бу комиссия республика комиссияси билан баб-баравар иш юритса, айни муддао бўлар эди.

Жамоатчилик республика комиссияси тузилганидан хабардор бўлса ҳам, лекин унинг фаолиятидан бехабардир. Яна тил тўғрисидаги қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш билан боғлиқ ҳолатлар такрорланмоқда. Ошкораликка ўша пайтларда эътибор берилмаган эди. Яна шу камчилик такрорланмасин деймиз.

Миллатлараро муносабатларнинг бугунги кундаги муаммоларини ҳал этишда биз келажакни ҳам ҳисобга олишимиз керак. Ёшлар пойтахт аҳолисининг учдан бир қисмидан кўпроғини ташкил этади. Ёшлар ўртасида мураккаб жараёнлар кечмоқда. Улар билан иш олиб боришда мактаб ўқитувчилари, олий ўқув юртлари, профессор-ўқитувчилар коллективлари масъулиятини ошириш керак. Тошкентда 19 та олий ўқув юрти, 64 та техникум, ўнлаб ҳунар-техника билим юртлари, 300 дан ортиқ мактаб бор. Бунга мавжуд 120 дан ортиқ илмий-тадқиқот институтлари ва конструкторлик бюролари ҳам қўшилса, шаҳар қанчалик қудратли билим кучига эга эканлигини билиб олиш қийин эмас.

Студентлар, профессор-ўқитувчилар, илмий зиёлилар орасида кечаётган жараёнлар уларга бўлган эътиборни янада кучайтиришни, ҳар бир ҳаракатни чуқур таҳлил этиб, тўғри хулосалар чиқариб олишни тақозо этмоқда. Бу куч фақат Тошкентнинг ахлоқий-руҳий ҳолатига эмас, балки бутун республикага ўз таъсирини ўтказиши мумкин. Шу боисдан фан ва олий ўқув юртлари бўлимининг қисқартирилишини шошиб қилинган иш деб баҳолаш керак.

Шаҳар учун маданий-миллий марказлар ҳам ғоят муҳим муаммолардандир. Бугунги кунда бундай марказларнинг 7 таси ишлаб турибди. Уларнинг камлиги учун бизни тўғри танқид қилишмоқда. Бугунги кунда шаҳар юристлари марказларни рўйхатга олиш тартиби ҳақидаги мувақкат низом устида иш олиб бормоқдалар.

Тошкент республика пойтахти бўлгани учун ҳам кўпгина маданий ахборот марказлари ўз ишларини республика доирасида планлаштирмоқдалар, айримлари эса музофот, бутуниттифоқ доирасида ҳаракат қилишга интилмоқдалар. Биз уларнинг маданий-миллий ҳуқуқлари билан бирга ҳаракат доираларини ҳам белгилаб беришимиз зарур. Буни қандай қилиб бажариш мумкин? Ҳозир аниқ йўлларни изляпмиз. Ўз низомларимизни ишлаб чиқиб маданий-миллий марказларга маълум юридик мақомлар берамиз. Бу масалалар давлат ҳокимиятининг юқори бўғинларида тезроқ ҳал этилишини кутмоқдамиз.

— Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг яқинда бўлиб ўтган XVIII пленуми миллий муносабатларни барқарор этиш йўлида соғлом кучларни бирлаштириш соҳасида республика партия ташкилотининг вазифаларини белгилаб берди,— деди Тошкент тўқимачилик комбинати тўқувчиси В. В. Эргашева. — Биз коммунистлар бугунги кунда халқ билан яна ҳам яқинроқ бўлишимиз, биргалашиб ҳаётдаги қийинчиликларни бартараф этишимиз, қайта қуриш муаммоларини ҳал қилишимиз лозим.

Комбинатимиз партия ташкилоти, барча меҳнаткашлари КПССнинг платформаси ва республикада тартиб ўрнатиш бўйича қабул қилинган тадбирларни қизғин қўллаб-қувватламоқдалар. Коммунистлар эътибори, кишилар тарбияси билан шуғулланувчи барча ходимлар эътибори ўзаро ҳурмат ва муносабатни мустаҳкамлашга, маданият, тил, ижтимоий-маиший ва иқтисодий соҳасидаги мавжуд муаммоларни ўз вақтида ҳал этишга қаратилмоқда.

Бугунги кунда тўқимачилар иш шароитини яхшилаш масаласига ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ эътибор беріляпти, корхона таъмирланиб, техника жиҳатдан қайта қуроллантирилмоқда. Барча фабрикаларда замонавий ишлаб чиқариш маиший комплекслари яратилган. Ҳозир совутгич станциясини ишга тушириш арафасида турибмиз. Бу объект ишлаб чиқариш корпусларида нормал ҳарорат ва намликни сақлашга ёрдам беради.

Корхонамиз ёрдамчи хўжалиги ҳам ривожланиб бормоқда. Боғдорчилик ширкатлари ташкил этилмоқда. Ўтган йили «Текстильщик» ёрдамчи хўжалиги биринчи марта 305 минг сўм фойда олди. Буни биз ҳам дарҳол сездик. 1987 йилда ёрдамчи хўжалик комбинатнинг ҳар бир ишловчиси ҳисобига 140,7 килограмм сабзавот ва картошка, 1,5 килограмм мева ва 5,9 килограмм гўшт етказиб берган бўлса, бу йил сабзавот ва картошка етказиб бериш 15 процентга, мева 33 процентга, гўшт эса 6,7 процентга кўпайди.

Ёрдамчи хўжаликда ижара пудрати жорий этилганлиги учун ҳам шундай ўсишларга эришилди. Ижара туфайли 1995 йилга бориб тўқимачиларнинг қишлоқ хўжалик маҳсулотларига бўлган эҳтиёжлари тўла қондирилади. Ерга эга бўлган совхоз ишчилари тадбиркорлик билан иш тутиб юқори кўрсаткичларга эришмоқдалар.

Лекин ижара пудратини кенгайтиришда Калинин район раҳбарлари совхоз коллективига амалий ёрдам кўрсатмаяпти. Биз совхоз партия ташкилоти комбинат партия ташкилоти составига киришини истаймиз. Ҳозирча у Калинин район партия ташкилоти составидадир. Истагимиз амалга ошса, муаммолар тезроқ ҳал этиларди.

— Мен шаҳримиздаги баъзи муаммолар устида тўхталмоқчи эдим, — деди Олмалиқдаги 5-ўрта мактаб директори З. Фозилова. — Шаҳримиз асосан саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришга ихтисослашган. Қарийб миллиард сўмлик маҳсулот берилади. Лекин тушган фойда марказга кетади. Ишчиларга эса қарийб ҳеч нарса қолмайди. Ваҳоланки, ижтимоий-иқтисодий ва маданий соҳаларда кўпгина камчиликлар бор. Назаримда Олмалиқни музофот хўжалик ҳисобига ўтказиш керак. Шунда ишлаб топилган фойданинг асосий қисми шаҳарда қолади ва эҳтиёжлар тўлароқ қондирилади. Пировардида турли хил жанжалларга ҳам чек қўйилади.

Шаҳримизда 70 дан ортиқ миллат вакиллари яшаб меҳнат қилмоқдалар. Уларнинг барчаси шаҳар экономикасини юксалтиришни ўйламоқдалар. Одамларни шу мақсадга йўналтириш учун байналмилал марказ ҳам тузилган. Уни ташкил қилиш анча қийин кечди. Бир қатор қаршиликларга қарамай, таъсис конференциясини ўтказиб, 8 та секция туздик. Марказ ҳозир жумҳуриятнинг бошқа жойларидаги шундай марказлар билан алоқа қилиб турибди. Фарғона воқеалари авжига минган кезларда биз месхети турклари ўртасида катта тушунтириш ишлари олиб бордик. Пировардида бошқа музофотларга кўчиб кетган турклар яна шаҳарга қайтиб кела бошладилар. Ҳозир шаҳарда курдлар ҳам кўпайиб қолди. Курдларнинг 20 оиласи қабул қилиниб, иш билан таъминланди. Уларнинг фарзандлари мактабларда билим олмоқда.

Байналмилал марказ кўпгина миллий байрамларнинг ташкилотчиси бўляпти. Айниқса қрим татарларнинг «Дарвиз» байрами кўпчиликда катта таассурот қолдирди.

Оммавий ахборот воситаларида байналмилал марказлар ўтказаётган тадбирлар, уларнинг иш тажрибалари негадир суст ёритилмоқда. Оперативлик ва мунтазамлик матбуотнинг шиори бўлсин, деймиз.

Область партия ташкилоти ёшлар билан ишлашда ҳам янги усулларни излаб топиши керак. Комсомолнинг обрўсини ошириш шу кундаги муҳим вазифадир. Биз пленумларда бирор марта ҳам комсомоллар билан ишлаш қандай бораётганлигини муҳокама қилмадик. Бу соҳадаги таклиф ва режалардан ҳам бехабармиз.

Музокарада сўзга чиққан Оржоникидзе ноҳиясидаги 23-мактаб ўқитувчиси Л. М. Панарина Совет Иттифоқида истиқомат қилаётган кам сонли миллат вакиллари тақдири ташвиш туғдираётганлигини билдирди.

— Мен немисман, — деди у. — Шунга қарамай, рус тилига, ўзбек тилига ҳам бир хил муносабатдаман. Дарс давомида болаларга ҳар бир тилга ҳурмат билан қарашни уқтираман.

Нотиқ рус тилида сўзлашувчи аҳолига ўзбек тили ва ўзбек ёзувини ўргатиш бўйича аниқ программа йўқлигидан нолиб гапирди. Ҳозирча дарсликлар ҳам, мутахассислар ҳам, сўзлашгичлар ҳам йўқ ҳисоби. Шунинг учун ўзбек тилини ўрганиш бўйича ягона программа ишлаб чиқиш энг муҳим вазифалардан биридир. Вилоят партия комитетининг сайловолди программасида шу йўналишдаги ишлар аниқ ифодалаб берилиши керак.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг кейинги пленумида миллий муносабатлар иқтисодий, ижтимоий ва бошқа муаммолар билан боғлиқлиги айтиб ўтилди. Бундай муаммолар халқ таълими системасида ҳам бор. Ноҳиямиздаги мактаблар компьютер техникаси билан амалда таъминланганлигидан хурсанд бўлсак ҳам лекин кўпгина мактаблар биноси талабга жавоб бермаётганлигидан ташвишланмоқдамиз. Ҳозирги кунда ноҳия фарзандлари учун кам деганда 7 минг ўринли мактаблар керак. Болалар боғчалари ҳам тақчил. Социал, маданий ва маиший объектлар ҳақида гапирмаса ҳам бўлади. Газ, иссиқ, совуқ сув, иссиқлик билан таъминлаш бўйича шаҳар ва қишлоқлар солиштириладиган бўлса, осмон билан ерча фарқни кўриш мумкин. Қишлоқдан ишчи кучининг шаҳар томон оқиб келиши ҳам шундандир. Биргина бизнинг ноҳияда истиқомат қилувчи 24 мингдан ортиқ киши Тошкент ва Чирчиқ шаҳарларига бориб ишлашяпти. Улар меҳнат қилаётган корхоналар қишлоқда яшаётган ўз ишчилари устида ғамхўрлик қилиб қишлоқларнинг ижтимоий эҳтиёжини қондиришга маълум миқдорда маблағлар ажратсалар айни муддао бўларди.

Сўз шоир Абдулла Ориповга берилади.

— Бундан бир неча йил бурун менинг кекса қариндошларимдан бири қазо қилди, — дея гап бошлади у. — Орадан уч-тўрт кун ўтгач бу хонадонга бир рус кишиси Иркутскдан ўкраб йиғлаб келди. Кейин маълум бўлишича, марҳум бу одам билан касалхонада бирга даволанган, кейинчалик дўст тутинган экан. Мен чуқур ҳаяжонга тушдим. Тили бошқа, вилоятлари бир-биридан ниҳоятда йироқ бўлган икки миллат кишиси ўртасида меҳр-оқибат қанчалик чуқур илдиз отганига қойил қолдим.

Қадим замонларга ҳам бир назар ташлайлик. Алишер Навоий Хуросонда бош вазир бўлиб турганида ҳар куни тушликни Абдураҳмон Жомийсиз тановул этмас экан. У ҳамиша Жомийни йўқлаб турар экан. Ҳолбуки Жомий бир бурда нонга муҳтож эмасди. Лекин афсуслар бўлсинки, кейинги йилларда икки инсон эмас, икки қўшни эмас, айрим халқлар бир-бирлари билан чиқиша олмаяптилар. Нега шундай аҳвол келиб чиқди? Бу неча ўн йиллар давомидаги турли лўттибозлик, дабдабабозликлар оқибатидир.

Ёзувчилар халқ дилидаги гапларни ифодалашлари керак. Халқлар ўртасидаги дўстликни мустаҳкамлашга ўз асарларимиз билан ҳисса қўшмоғимиз зарур. Яқинда ўзбек тилига давлат мақоми берилди. Қонунни амалга ошириш бўйича республика комиссияси тузилди. Лекин қонунни бажариш юзасидан дурустроқ иш қилингани йўқ. Айрим корхоналарда ҳалигача ўзбек тилида ёзилган аризалар қабул қилинмаяпти. Бундан норози бўлган кишилар митингларга чиқиб, ўз дардларини ифода этишга мажбур бўлмоқдалар.

Яна бир мисол. Аэропорт, вокзал ва бошқа жойлардаги кассаларда туб миллат тилини билмайдиган кишилар ишламоқда. Кексалар ва рус тилини билмайдиган кишилар улар билан мулоқот қила олишмаяпти. Шундай аҳволни почта, телеграф ва бошқа жойларда ҳам кўриш мумкин. Бундай ташкилотларда икки тилни биладиган кишиларнинг ишлагани маъқул. Айрим муассаса ва министрликларда ўзбекча ёзадиган машинкалар ҳам йўқ.

Мен хизмат юзасидан қўшни жумҳуриятларда тез-тез бўлиб тураман. У ерда истиқомат қилаётган ўзбеклар билан суҳбатлашаман. Биродарларимиз ўзбек тилида қўлланма ва бадиий адабиётлар йўқлигидан нолийдилар. Бу муаммони мен жумҳурият раҳбарлари олдига қўйишга ҳаракат қилдим. Улар эса қардош тиллардаги адабиётлар билан савдо қилувчи магазинлар очишни таклиф қилдилар. Бу тўғри талаб деб ҳисоблайман.

— Бизнинг шаҳримизда 40 дан ортиқ миллат ва элат вакиллари истиқомат қилади, таъкидлади ўз сўзида Бекобод шаҳар партия комитетининг биринчи секретари Э. М. Рўзиев.— Умуман аҳвол тинч. Лекин бу миллий муносабатлар соҳасидаги барча вазифалар ва муаммолар ҳал қилинган, деб ҳисоблаш ҳуқуқини бермайди.

Халқимиз дўстлигининг сарчашмаси тиниқдир. Ишчи коллективида байналмилаллик қадоқ қўллар ва бир-бирига мустаҳкам елкадошлик бўйича билинади. Ўзбекистон металлургия заводининг қурилиши бунинг ёрқин мисолидир. Корхона қурилиши Улуғ Ватан уруши йилларида халқ қурилиши усулида олиб борилди. Ҳозирга келиб завод мамлакатнинг йирик металлургия корхоналари қаторидан ўрин олган экан, бу кўпмиллатли коллективни шакллантириб уни барпо этишнинг бошида турганларнинг хизматидир. Улар Челябинск, Магнитогорск, Черепавец, Лисва вакилларидир. Уларнинг кўпчилиги бизнинг меҳмондўст еримизда абадий қолиб кетишди ва ўзларини фидокорона ишлари билан шон-шуҳратга буркадилар.

Шу кишиларнинг бевосита иштироки ва ёрдами билан миллий кадрлар оёққа турди. Қарағанда ва Бекобод металлургия заводлари коллективлари ўртасидаги социалистик мусобақанинг боришида ҳам ишчилар қардошлиги, анъаналари, ҳамкорлиги мустаҳкамланди.

У деярли 40 йил илгари бошланди ва муваффақиятли ривожланмоқда. Бироқ, сўнгги вақтларда сўна бошлади. Биз қозоқ ҳамкасбларимиз билан уни қайта тиклашимиз керак. Бизнинг кучимиз фақат биргаликдадир. Ўзаро ёрдам бермасдан, ўзаро қўллаб-қувватламасдан дўстликда ҳеч нарсага эриша олмаймиз. Шунинг учун ҳам миллий шиорлар остида бўлаётган турли воқеалар ва тўқнашувлар тўғрисидаги хабарлар ҳар бир киши қалбида ташвиш туғдирмоқда. Чунки бундай воқеалар бизнинг умумий уйимизда низолар ва беҳаловатликни вужудга келтиради.

Шаҳар партия ташкилоти вақтнинг мураккаблигини тушуниб, ҳар бир миллатнинг бир-бирига ҳурмат билан қараш руҳидаги тарбия ишларини бошлаб юборишга қатъий қарор қилди. Бошқа халқнинг маданияти, урф-одатлари, анъаналарини чуқур билган тақдирдагина ҳурмат қилиш ҳисси пайдо бўлиши мумкин. Оммавий байрамлар, фестивалларни бу мақсадга эришишнинг шаклларидан бири, деб қарамоқдамиз. «Қўлни қўлга беринг дўстлар» шиори остида шундай фестиваль ўтказдик. Унда 40 мингдан ортиқ киши қатнашди. Фестиваль регионда яшаётган барча миллатлар санъати, маданияти ва турмуши намойишига айланди. Уч жумҳурият — Тожикистон, Қирғизистон ва Ўзбекистон жамоатчилиги вакилларининг региондаги барча аҳолига мурожаати маъқуллаб, қабул қилинди.

Партиянинг миллий масала бўйича ишлаб чиққан дастурининг асосий йўналишларини амалга оширишни миллий масалани ҳал қилишнинг муҳим омили деб биламиз. Шаҳар партия комитети дастурни амалга оширишнинг комплекс программасини ишлаб чиқди ва кенг муҳокамадан сўнг уни шаҳар партия комитети пленумига кўриб чиқиш учун киритди. Бу программа кишилар турмуши ва фаолиятининг барча томонларини қамраб олган. Партия ва идеология фаоллари бу программани амалга ошириш учун қатъий бел боғлаганлар. Шу мақсадда партия фаоллари контингентидан, депутатлардан тарғиботчи группалар ташкил этдик. Улар корхоналарда ишчилар билан, яшаш жойларида пенсионерлар ва уй-рўзғор ишлари билан шуғулланувчилар билан, ёшлар аудиторияларида очиқ суҳбат олиб бормоқдалар. Биз бундай ишларни ҳар томонлама кенгайтириш ва таъсир кучини ошириш йўлидан бораверамиз.

— Совет кишиларида ватанпарварлик ва байналмилалчилик каби ахлоқий-маънавий фазилатларни шакллантириш,— деди «Ташкентская правда» газетасининг муҳаррири Н. Я. Ковалев,— партия ва унинг ташкилотлари идеология ишидаги бош йўналишлардан бири бўлди ва шундай бўлиб қолмоқда.

Биз учун кишиларнинг қардошлиги, халқларнинг қардошлиги қуруқ гап эмас. Бизнинг жумҳуриятимиз бунинг ёрқин мисолидир. Унинг туғилиши, иқтисодий оёққа туриши, маданий ривожланиши байналмилалчиликнинг кучидан дарак бермайдими? Ўзбек халқининг кундалик иши унинг юксак ватанпарварлигини акс эттирмайдими? Тарихда халқлар дўстлиги шарафига олтин ёдгорлик барпо этиш тўғрисидаги масала туғилгудек бўлса, бу ёдгорликни ўзбек элида ўрнатиш керак, деб фармойиш берган бўлур эдим.

Сўнгги вақтларда турли томонлардан республика ҳеч нарса билан ғурурлана олмайди, деган овозалар келмоқда. Шуниси ташвишлики, бундай овозалар ҳатто ўсиб келаётган авлодни тарбиялаш билан шуғулланувчи зиёлиларнинг бир қисмидан ҳам чиқмоқда. Шундай экан, ўз-ўзидан бу кимга фойдали, ким учун манфаатлидир, деган савол туғилади.

Миллий сиёсатдаги нуқсонлар оқибатида юзага келган вазият ниҳоятда сергаклантиради ва ташвишлантиради. Ўн йиллар давомида бу соҳада ҳал қилиниши ниҳоятда оғир бўлган кўплаб муаммолар тўпланиб қолди. Эндиликда партия ташкилотлари, идеология фаоллари зиммасида миллий муносабатларда йўл қўйилган оғишларни бартараф этиш каби масъул вазифа турибди. Миллий муносабатларни уйғунлаштириш учун кишиларнинг фаровонлигини ошириш, шунингдек, социал инфраструктурани ривожлантириш ва идеологик аҳволни соғломлаштириш, жиноятчиликка қарши кураш, тил муаммоларини ҳал қилиш ва ғоявий-ахлоқий соҳани соғломлаштириш бўйича комплекс чораларни амалга ошириш талаб этилади. Бу масалаларнинг ҳар бири оммавий ахборот воситаларининг диққат-марказида бўлиши керак.

Мавжуд камчиликларни бартараф этишда илмий ва ижодий зиёлиларнинг роли бебаҳодир. Бу ишда махсус газета нашрлари ҳам ижобий роль ўйнашлари мумкин эди. «Ташкентская правда» газета коллективи газетага адабий-бадиий илова чиқаришни йўлга қўйишда ёрдам беришни таклиф этади. Бунда биз газетхонларни ўзбек ёзувчилари ва шоирлари асарлари, жумҳурият миллий маданиятининг ютуқлари, унинг тарихи, халқларнинг анъаналари билан кенг таништириш имкониятига эга бўлардик. Бундай нашрни ташкил этиш учун биз ҳеч қандай қўшимча маблағ сўрамаймиз.

Биз маданий ва томоша кўрсатадиган муассасаларнинг тақдирида маблағларни тақсимлашнинг қолдиқ принципи, деб аталган принцип қанчалик ҳалокатли роль ўйнаганини яхши биламиз. Агар маҳаллий ҳокимиятда маблағ бўлмаса маданият саройлари ёки уйлари, клуб муассасалари қуриш учун вилоят партия ташкилотининг маблағларидан бир қисмини ажратиш ҳақидаги масалани қўйиш керак. Бизнинг партиямиз маблағларидан фойдаланишга бошқачароқ қараш вақти келди, деб ҳисоблаймиз.

Миллий маданий марказларни барпо этиш, ривожлантириш ва ишини йўлга қўйиш билан боғлиқ бўлган масалалар ташвиш туғдирмоқда. Улар ўз фаолиятларида шундай муаммоларга дуч келмоқдаларки, бу муаммоларни ҳал қилиш маҳаллий органларнинг маданият бошқармалари ва бўлимларига боғлиқдир. Партия комитетлари ҳозирнинг ўзидаёқ бу муаммоларни пайқашлари ва марказлар фаолиятини мувофиқлаштириш йўлини аниқ белгилашга интилишлари керак.

— Бугунги пленум кун тартибига қўйилган масала ўзининг долзарблиги билан алоҳида аҳамият касб этади, — деди ўз сўзида Тошкент районидаги «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» колхозининг сут соғувчиси, область партия комитетининг аъзоси В. Мусаева.— Миллатлараро муносабатларни ривожлантириш ва шу йўл билан байналмилал тарбияни кучайтириш партия ва давлатимиз олдида турган муҳим вазифадир. Биз ҳар бир миллат ва элатнинг хоҳиш ва истакларини ҳисобга олишимиз, социал адолат принциплари асосида иш тутиб, ҳамманинг тенг бўлишига эришишимиз керак. Турар-жойларни тақсимлаш, тиббий хизмат кўрсатиш, маиший хизмат кўрсатиш соҳаларида социал адолат бўлмас экан, миллатлараро негизда можаролар юзага келаверади.

Тошкент райони ҳам кўп миллатли райондир. Районда 30 дан ортиқ миллат вакиллари аҳил бўлиб меҳнат қилмоқдалар ва яшамоқдалар. Мамлакатимиз ва жумҳуриятимизнинг турли бурчакларида ҳар хил митинглар, намойишлар, тартибсиз ғалаёнлар бўлган бир пайтда ҳам Тошкент райони аҳолиси босиқлик билан иш тутди. Шу пайтгача бирорта ҳам жамоат тартибини бузиш ҳоли содир бўлмади.

Тошкент райони Қозоғистон ССРнинг қўшни Сариёғоч райони билан дўстона алоқалар ўрнатган. Бу йил Сариёғоч райони меҳнаткашлари район ташкил этилганлигининг 60 йиллигини нишонладилар. Биз ҳам бу

(Давоми 4-бетда).

МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИ ҲАР ТОМОНЛАМА РИВОЖЛАНТИРАЙЛИК

(Боши 3-бетда)

байрамда ўз қўшиқларимиз, рақсларимиз билан иштирок этдик, қозоқ дўстларимиз эса бизнинг баҳорги Наврўз байрамимизда қатнашдилар. Колхозимиз ҳам кўпмиллатли хўжаликдир. Ўзбеклар билан биргаликда қозоқлар, руслар, немислар, татарлар ва бошқа миллат вакиллари аҳиллик билан меҳнат қилишмоқда. Районимиз аҳолиси кўпаймоқда. Бу билан бирга социал танглик ҳам кучаймоқда. Бугунга келиб болаларнинг фақат 34 фоизи боғча ва яслига қатнайди. Бу муаммони фақат хўжаликларнинг кучи билан ҳал қилиб бўлмайди. Саноат корхоналари, транспорт ва бошқа ташкилотлар бу масалада бизга ёрдам беришса айни муддао бўларди.

Социал соҳанинг медицина, халқ маорифи каби тармоқларини ҳам давр талаби даражасида ташкил этиш лозим. Ёшларнинг саломатлиги, уларнинг пухта билим олиши тўғрисида ҳам ғамхўрлик қилишни эътибордан четда қолдирмаслик керак.

Бизнинг социал соҳадаги камчиликларимиз Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг яқинда бўлиб ўтган бюро йиғилишида муҳокама қилинди ва тегишли қарорлар қабул қилинди. Бу қарорлар бизни анча оқилона ҳаракат қилишга даъват этади. Лекин социал нуқсонлар учун фақат район раҳбарларини айблаш тўғри эмаслигини очиқ айтиш керак. Бу муаммолар ҳар биримизни ва биринчи навбатда коммунистларни ташвишга солиши лозим.

— Районимиз меҳнаткашлари КПСС Марказий Комитетининг 1989 йил сентябрь Пленумини ва унда партиянинг миллий масала бўйича қабул қилган ҳаракат дастурини қизғин қўллаб-қувватламоқдалар,— деди ўз сўзида Пискент район партия комитетининг биринчи секретари Т. Холбоев.— Ҳозирги пайтда район идеологик активининг куч-эътибори аҳоли ўртасида ана шу дастурни кенг тушунтириш ва шу асосда барча халқларнинг урф-одатлари, анъаналарини ҳурмат қилиш, байналмилал алоқаларни кенгайтириш учун ғоявий-тарбиявий ишларни кучайтиришга қаратилган.

Районимизда 27 миллат ва элат вакиллари яшайди ва меҳнат қилади. Кейинги пайтда бу миллатларнинг урф-одатларини тарғиб қилувчи тадбирлар ўтказаяпмиз. Масалан, районимизда Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Ҳакимполвон Қодиров хотираси учун ўзбекча миллий кураш мусобақаларини ўтказиш анъана бўлиб қолди. Наврўз байрами ҳам барча миллатлар вакиллари иштирокида ўтказилмоқда. Ўтган якшанба куни дўстлик ва ҳосил байрами нишонланди. Унда ўзбек, турк, тожик, корейс, татар, қозоқ халқлари вакиллари ўзларининг миллий кийимлари, анъаналари акс этган алоҳида-алоҳида хоналарда кўргазмалар уюштирилди.

Районимиз Тожикистоннинг Бўстон райони, Қозоғистон ССР Чимкент областининг Балхаш райони билан дўстлик алоқалари ўрнатган. Турли байрамларда, тантанали кунларда районимиз вакиллари қардошлар ҳузурига боришади, ўз навбатида уларнинг вакиллари ҳам бизнинг меҳмонимиз бўлишади.

Районимиз меҳнаткашларининг байналмилал алоқалари мустаҳкамланиб бораётганлигини акс эттирувчи яна мисоллар келтирмоқчиман. Пискентликлар Кемерово области Ижморск районидан юз гектар экин майдонини ижарага олдилар. Бу ерда картошка етиштиришди. Ҳозирги вақтда Москва яқинидаги цемент-шифер заводида райондаги «КПСС XXVI съезди» совхозининг бир гуруҳ ишчилари меҳнат қилмоқда. Районимиздаги «Ўзбекистон» совхози мева-сабзавот, полиз маҳсулотлари етказиб бериш юзасидан Ленинград шаҳри билан шартнома тузди. Улар ўз навбатида бизга маҳсулотни қайта ишлаш, сақлаш учун зарур бўлган асбоб-ускуналарни юборишади.

Районимизда миллатлараро муносабатларни яхшилаш мақсадида ташкил этилган «Ҳамкорлик» байналмилал маданий марказ фаолияти яхшиланмоқда. Районимизда миллатлараро муносабатлар асосида жиддий қарама-қаршиликлар содир бўлмаган бўлса ҳам асоссиз миш-мишлар оқибатида айрим месхети турклари яшаш жойини тарк этди. Содир бўлган воқеанинг қандай оқибатларга олиб келиши район партия комитети ва район Совети ижроия комитетининг диққат-марказидаги масала бўлди. Тартиб-интизомни йўлга қўйиш учун шошилинч чоралар кўрилди. Партия, совет, хўжалик фаоллари, маъмурий органлар ходимлари аҳоли ўртасида кўплаб суҳбатлар, учрашувлар ўтказишди. Бу ва шунга ўхшаш бошқа чоралар туфайли аҳвол жиддийлашмади, маромига тушди. Райондан чиқиб кетган икки мингдан ортиқ месхети туркларнинг 1114 нафари истиқомат жойларига қайтиб келди. Уларнинг қайтиб келиши ҳамон давом этмоқда.

Миллатлараро муносабатларни уйғунлаштириш ва у билан боғлиқ бўлган муаммоларни ҳал қилишни район партия ташкилоти, коммунистлар бундан буён ҳам ўз зиммаларидаги муҳим вазифалардан бири деб биладилар ва уларни муваффақиятли бажаришга астойдил ҳаракат қиладилар.

Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Компартияси 50 йиллиги номидаги тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмасининг чевари Р. Тўйчиева минбарга чиқади:

— Бирлашмамизнинг коммунистлари, барча ишчилари ҳозирги кунда кўпмиллатли Ватанимизнинг тақдири учун фавқулодда масъулият ҳар бир фуқаро зиммасига тушади, деб ҳисобламоқдалар.

Бизда ҳар бир жумҳурият, ҳар бир регион минглаб хўжалик, жамоат ва бошқа алоқалар билан бир-бирига боғланган. Агар ана шу риштадар узилса, ҳеч кимга наф келтирмайди. Миллий яккаланиш ва биқиқлик фақатгина айрим миллий жумҳуриятларни ҳам, шунингдек, умуман Совет Иттифоқини ҳам кучсизлантиради.

Ўзингиз ўйлаб кўринг, бизнинг бирлашмамиз Болтиқбўйи, Кавказ орти жумҳуриятлари, Россия вилоятлари, Фарғона вилоятидан хом ашё олади. Бу регионлардаги хунук воқеалар хом ашёни бир маромда етказиб беришга салбий таъсир қилади, демак маҳсулотларни бир маромда ишлаб чиқаришга, уларнинг сифатига ҳам салбий таъсир қилади. Ваҳоланки, биз жумҳуриятимизда шундоқ ҳам етишмаётган халқ истеъмоли буюмлари ишлаб чиқарамиз. Фақатгина ишчиларимиз ва мутахассисларимизнинг онгли фидокорона меҳнатлари план-топшириқларни муваффақиятли бажариш имконини беради.

Бошқача қилиб айтганда, байналмилал тарбия бугунги кунда корхонамиз учун жуда муҳим вазифадир. Чунки бизда 28 миллат вакиллари меҳнат қилади, улар орасида руслар, украинлар, қозоқлар, тожиклар, татарлар, корейслар ва бошқа миллат вакиллари бор. Цех партия ташкилотлари секретарларининг сайлаб қўйиладиган фаоллари, касаба уюшмаси, комсомол фаоллари байналмилалдир.

Ҳар бир киши, у қайси миллатга мансуб бўлишидан қатъий назар, социалистик Ватанимизни ҳар қандай бурчагида ўзини ўз уйидагидек ҳис қилиши лозим. Бизнинг партия ташкилотимиз ҳам шунга интилмоқда. «Ўзбекистон ССРнинг Давлат тили тўғрисида»ги Қонуннинг қабул қилиниши муносабати билан истаганлар учун ўзбек тилини ўрганиш курслари очилди ва ишлаб турибди, уларда 50 киши шуғулланмоқда. Партия комитети «Чевар» газетасини 1990 йилдан икки тилда — ўзбек ва рус тилларида нашр этиш тўғрисида қарор қабул қилди. Оғзаки сиёсий ташвиқотда, деворий матбуотда икки тилдан фойдаланиш кенгаймоқда.

Агар иқтисодий муаммолар муваффақиятли ҳал қилинганда, иқтисодий ислоҳот кечикмаганда миллатлараро муносабатлар масалалари анча осон ҳал қилиниши мумкин эди, албатта. Биз иқтисодиётга қандай улуш қўшмоқдамиз? Ўтган ўн ойда план-топшириқларини муваффақиятли бажардик. Меҳнаткашларни халқ истеъмоли товарлари билан таъминлашдаги мураккаб вазиятни ҳисобга олиб, 1990 йилда маҳсулот тайёрлашни 3 процент оширишга қарор қилдик. Бу салкам 20 мингта костюм демакдир. Ҳозирги вақтда Бўкадаги фабрикамизни кенгайтириш масаласи ҳал қилинмоқда.

Бу йил Паркент районидаги «Прогресс» совхози билан шартнома туздик. Меҳнат коллективи кенгашининг қарори билан совхозга 400 минг сўм ўтказилади, деҳқонлар эса бунинг ўрнига коллективимизга янги сабзавот ва мевалар, узум етказиб берадилар.

— Миллатлараро муносабатларни уйғунлаштириш ижтимоий турмушнинг бирбири билан мустаҳкам боғланиб кетган иккита соҳаси, яъни меҳнаткашларнинг моддий фаровонлиги ва у ёки бу ҳудудда яшаётган барча миллатлар вакилларининг сиёсий-маънавий-маданий эҳтиёжларини қондиришга боғлиқдир, — деди сўзга чиққан Нариманов шаҳар партия комитетининг биринчи секретари Г. И. Соболев,— Бу масалалар қанчалик тез ва изчил ҳал қилинса, меҳнат коллективларидаги, аҳоли истиқомат жойларидаги ахлоқий-психологик муҳит шунчалик тез яхшиланади. Бизда ўн йиллар давомида хўжаликларнинг юқори мартабали меҳмонлар ва мансабдор шахслар ташриф буюрадиган марказий участкаларигина хўжакўрсин учун ободонлаштириларди. Бунинг оқибатида хўжаликларда маданият саройлари, стадионлар, замонавий мактаблар ва болалар боғчалари асосан марказда қурилар, чекка жойларда эса истиқомат қилиш учун арзимас шароитлар ҳам бўлмас эди.

Шунинг учун ҳам районнинг партия, совет ва хўжалик органлари олдида ҳозирги вақтда мавжуд номутаносибликни бартараф этиш вазифаси турибди. Бу вазифа фақат бизнинг олдимизда тургани йўқ. Шунинг учун ҳам 1990 йил ижтимоий-иқтисодий планларни шакллантириш тугалланаётган ҳозирги кунда биз ҳаммамиз, шу жумладан вилоят ижроия комитети ҳам бу масалаларни эътибор билан кўриб чиқишимиз керак.

Кам таъминланган оилалар муаммоси ҳам шу билан мустаҳкам боғлангандир. Маълумки, жумҳурият аҳолисининг 45 фоизи камбағаллик даражасидан пастда яшайди. Бундай оилаларда ҳар бир ишловчи ҳисобига 6—7 нафар ишламовчи тўғри келади. Шунинг оқибатида бундай оилаларнинг аъзолари олий маълумот олиш, маданий эҳтиёжларини қондириш, дам олиш ва ҳоказолар учун камроқ имкониятга эгадирлар.

Кўп болали оилалардан ўрта мактабларни битириб чиққанларни корхоналар ва хўжаликлар ҳисобига стипендия тўлаш билан олий ўқув юртлари ва техникумларга юбориш практикасини кенгайтириш лозим, деб ўйлайман. Бундай оилалар фарзандларини куни узайтирилган группаларда бепул овқат, қаҳрамон оналарни ҳар йили бир марта текин йўлланмалар билан таъминлаш керак.

Наримановда қанчалик мураккаб ижтимоий-сиёсий вазият таркиб топганлигини кўпчилик билади. Шаҳар тегишли инфраструктурасиз, ижтимоий - маданий - маиший объектларсиз ривожланди. Бугунга келиб у шаҳар эмас, уйлар йиғиндиси бўлиб қолди. 1985 йилда Ўзбекистон ССР Министрлар Совети бу нуқсонларни бартараф этишга қаратилган қарор қабул қилди. Қарорни 1990 йилгача амалга ошириш муддати белгиланган эди. Бугунги кунга келиб бу қарор 70 фоиз бажарилмоқда.

Шаҳар партия комитети ўтган йили шаҳарга министрлар, комитетларнинг раислари, вилоят ижроия комитетининг, вилоят партия комитетининг ходимларини таклиф этди. Қарорлар қабул қилинди. Лекин афсуски, улар бажарилмади. Шаҳар партия конференцияси Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетига мурожаат қилди. Шу йилнинг сентябрида министрларни таклиф этиб, навбатдаги мажлис бўлиб ўтди. Уни ўртоқ И. Х. Жўрабеков олиб борди. Янги протокол пайдо бўлди. Бироқ у ҳам бажарилмаяпти.

Агар биз қурилмаган ҳар бир квадрат метр уй-жой учун маҳаллий раҳбарларни қаттиқ койир эканмиз, эндиликда вилоят партия комитети бюроси бутун бир шаҳарга тааллуқли программаларнинг барбод этилганлиги учун жумҳурият миқёсидаги раҳбарлардан талаб қиладиган вақт келди.

Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига қараганда ҳозирги вақтда шаҳар ва районда 4,5 минг киши иш билан таъминланмаган. Аввало улар хотин-қизлар, ёшлардир. Ваҳоланки, биргина жумҳурият Сув хўжалиги министрлигининг Наримановдаги корхоналарида бўш ётган минглаб квадрат метр ишлаб чиқариш майдонлари мавжуд. Биз бу майдонларда халқ истеъмоли товарлари ва озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни ташкил этиш тўғрисида оғзаки ва ёзма таклиф билан бир неча бор мурожаат қилдик. Бироқ фақатгина битта ижобий жавоб олинди. У ҳам бўлса 2-РЭМГЭОнинг қурилаётган биноси кир ювиш машиналари ишлаб чиқаришга берилди. Бунинг учун ҳам бир йил кетди. Эндиликда эса бу майдонни қайтариб олиш ҳақида шовшувлар тарқалмоқда. Бунга йўл қўйиб бўлмайди.

Шаҳар ва районда 40 дан ортиқ миллат ва элат вакиллари яшамоқда. Уларнинг вакиллари шаҳар партия ташкилотида, унинг сайланадиган органлари составида бор. Тилни ўрганишда кўнгилли танлаб олиш имконияти юзага келди. Мактабларда таълим-тарбия ўзбек, қозоқ, рус, қирғиз тилларида олиб борилмоқда, истаганлар корейсчани факультатив ўрганишлари мумкин. «Суръат» —«Темп» газетаси икки тилда нашр этилмоқда. Радиоэшиттиришлари уч тилда — ўзбек, қозоқ ва рус тилларида олиб борилмоқда. Байналмилал «Биродарлик» маданий-оқартув маркази барпо этилди. Унда ўзбек, қозоқ, бошқирд, татар, корейс, уйғур, рус секциялари бор. Уларнинг бевосита иштироки билан миллий байрамлар ва удумлар кенг қайта тикланмоқда.

— Биз коммунистик тарбия тўғрисида ўтказган йиғилишларимизнинг қоғозларини йиғсак, машиналарга юк бўлади, — деди ўз сўзида Тошкент районидаги К. Маркс номли колхоз раиси Р. Р. Акбаров. — Лекин натижа Фарғона воқеаси, Грузия фожиаси, Қорабоғдаги танг ҳолатлар... Демак, биз олиб бораётган сиёсат халқдан узоқда, халқдан четда. Партия халқнинг ичига кириб боролмаяпти. Ўтказаётган сиёсатимиз, олиб бораётган тарғибот-ташвиқот ишларимиз халққа ҳазм бўлмаяпти. Демак, идеология ишимиз оқсамоқда. Бунинг сабаби партия ходимлари халқ ичига кириб бормайдилар, хоналарда ўтирадилар, ҳамма ишни телефон орқали бажарадилар. Ишнинг бундай услубини нотўғри, деб ҳисоблайман.

Яқинда жумҳуриятимизда кишиларга ер ажратиб бериш тўғрисида ажойиб қарор қабул қилинди. Ер бизни боқмоқда, кейинги авлодларни ҳам боқади. Шундай экан, уни авайлаш, парвариш қилиш керак. Албатта, бу масалада эҳтиёткорлик ҳам зарур. Ҳамма кишилар ҳам 20—25 сотих ердан оқилона фойдалана оладиларми? Ҳар бир оилага 8 сотихдан ер ажратиш лозим, деб ҳисоблайман. У ҳам бир жойда ва коммуникацияларга яқин бўлиши керак.

Вилоят ижроия комитети, унинг бўлимлари ердан фойдаланиш тўғрисидаги қонуннинг бажарилиш устидан назорат қилишлари лозим. Ер ажратиш тўғрисидаги қарор ерни шаҳарлардаги қариндош-уруғларга сотишни эмас, халқнинг фаровонлигини ошириш, шаҳарликларни қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан таъминлаш каби муҳим мақсадни назарда тутади. Ердан самарасиз фойдаланаётган кишилардан жарима олиш тўғри бўлур эди. Мен бу масалани кўриб чиқишни илтимос қиламан.

Бизнинг олимларимиз — селекционерлар ҳамон ёмон ишламоқдалар. Польша, Хитойдан қандай яхши картошка келаётганлигини кўриб турибсиз. Бизда эса яхши уруғлар йўқ.

ҚУЙИДА эълон қилинаётган мақолада 1990 йилда Тошкент вилоятини иқтисодий ва ижтимоий ривожлантириш плани лойиҳасининг асосий кўрсаткичлари ўз аксини топган. Ушбу план лойиҳаси вилоят Совети ижроия комитети бўлимлари ва бошқармаларида, доимий комиссияларида давр талаби нуқтаи назаридан, эркин мунозара вазиятида кўриб чиқилмоқда. Шу билан бир вақтда унинг муҳокамасига меҳнаткашлар кенг қатламини ҳам жалб этиш тўғри бўлур эди деб ҳисоблаймиз. Ўзларингизнинг фикр-мулоҳазаларингиз ва таклифларингизни қуйидаги адресга юборишингизни илтимос қиламиз: Тошкент—47, Хоразм кўчаси, 51-уй, вилоят Совети ижроия комитетининг план комиссияси.

1990 йил плани лойиҳаси қайта ишланиб маромига етказилгач, халқ депутатлари вилоят Совети сессиясига тасдиқлаш учун киритилади.

1990 ЙИЛДА ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИНИ ИЖТИМОИЙ- ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНТИРИШ ПЛАНИ ЛОЙИҲАСИ

1990 йил плани лойиҳасини тузиш пайтида вилоят Совети ижроия комитети олдида иқтисодиётни барқарорлаштириш, ижтимоий йўналишни кучайтириш, вилоят корхона ва ташкилотларини молиявий жиҳатдан соғломлаштириш вазифаси турарди. Бундан ташқари ўн учинчи беш йилликда халқ хўжалигини жадал ривожлантириш учун, территорияни музофот хўжалик ҳисобига ҳамда ўзини-ўзи маблағ билан таъминлашга ўтказиш учун моддий-техник асосни тайёрлаш мўлжалланган эди.

План лойиҳаси бевосита меҳнат коллективларида тайёрлана бошланиб, йирик, ҳаётий муҳим ижтимоий-иқтисодий муаммоларни ҳал этишга қаратилгандир. Беш йиллик топшириқларидан келиб чиққан ҳолда тайёрланган 1990 йил план лойиҳаси халқ фаровонлигини ошириш манфаатини кўзлаб, у иқтисодиётни қайта қуриш бўйича амалий ишлар программасининг таркибий қисмидир.

1990 йилда аҳолининг пул даромадини 1989 йил планига нисбатан 9,1 процент ёки 222 миллион сўм кўпайтириш назарда тутилмоқда. Шу билан бир вақтда аҳолининг пул маблағларини муомалага янада тўлароқ жалб этиш, аҳолининг маҳсулот ва хизматга бўлган талабини қондиришга қаратилган тадбирлар белгиланган. Тахминий ҳисобларга кўра эмиссия 1989 йилгига нисбатан 25 процент камаяди.

Аҳолининг пул даромади ва сарф-харажатлари ўртасидаги номутаносибликни бартараф этиш мақсадида вилоят Совети ижроия комитети корхоналарни қайта ихтисослаштириш, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш учун бўш майдонлар ва қувватларни излаб топиш чораларини кўраётир. Халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришни ҳамда уларнинг турларини кўпайтириш, сифатини яхшилаш, айрим буюм турларини вилоятдан ташқаридан келтиришни камайтириш тадбирлари назарда тутилмоқда.

Қишлоқ хўжалигида мева-сабзавот ва чорвачилик маҳсулотлари ҳисобига озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришга эришилади.

Янги Тошкент консерва комбинатида пастил-мармелад маҳсулотлари ишлаб чиқариш анча кўпаяди. Олмалиқ нон заводида кондитер маҳсулотлари, кондитер фабрикасида печенье, гўшт комбинатида колбаса, «Дамачи» балиқ хўжалигида балиқ етиштириш кескин ошади.

Маданий-маиший ва рўзғорда ишлатиладиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш суръатларининг ўсиши 1989 йилдагига нисбатан 12,3 процентга тенг бўлади.

Олмалиқ рўзғор химияси заводида оқартирувчи воситалар, Олмалиқ кон-металлургия комбинати ҳамда Ўзбекистон қийин эрийдиган ва иссиққа чидамли металлар комбинатида кенг истеъмол моллари, Чирчиқ пойабзал фабрикасида пойабзаллар, Май ғишт заводлари бошқармасида ғишт, Паркент тикувчилик фабрикасида кийим-кечак ишлаб чиқариш бўйича қувватлар ишга туширилади.

Бироқ 1990 йилда Янгибозор трикотаж фабрикасида (65 миллион сўм), Ғазалкентдаги упаковка буюмлари фабрикасида (11,6 миллион сўм), Ангрендаги «Резинотехника» заводида (6 миллион сўм) ишга тушириш мўлжалланган қувватларнинг барбод этилаётганлиги халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни кўпайтиришга ҳалал беради.

«А» группаси корхоналари раҳбарларининг бу масалага эътиборни сусайтирганликлари туфайли товар ишлаб чиқаришга қўшилаётган ҳисса 9 фоиз бўлаётир, холос. Ҳолбуки, область саноат маҳсулотлари умумий ҳажмидаги миқдори 56 фоизга тенг. Масалан, бу кўрсаткич Нариманов шаҳрида товар маҳсулотлари умумий ҳажмига нисбатан 1,2 фоизга тенг.

Областнинг кўпгина йирик корхоналарида иш ҳақи фондининг ҳар бир сўми ҳисобига товар маҳсулоти ишлаб чиқариш ҳамон жуда паст даражада қолаётир, иттифоққа буйсунувчи корхоналар имкониятларидан тўла фойдаланилмаяпти.

Чакана товар обороти 1989 йил планидагига нисбатан анча юқори яъни 1849 миллион сўм миқдорида планлаштирилмоқда. У аҳоли жон бошига қарийб 6,8 фоиз кўпаяди ва 864 сўмга етади.

Пулли хизмат ҳажми 17,2 фоиз ўсадиган қилиб режаланган, у 268 миллион сўм бўлиши керак. Аҳоли жон бошига бу кўрсаткич 15 сўм кўпайиб, 120 сўмга тўғри келади.

Агросаноат комплексининг иши ички истеъмол бозорини барқарор қилишда катта аҳамиятга эга бўлади.

Пахта ва каноп экиладиган майдонларни 1989 йил планидагига нисбатан камайтириш ҳисобига экин майдонлари структурасини ўзгартириш мўлжалланмоқда. Пахта ва канопдан бўшаган 12,5 минг гектар ерга картошка, сабзавот, дон-озуқа экинлари экилади, янги боғ ва узумзорлар барпо этилади, илмий асосланган алмашлаб экиш жорий қилинади. Областнинг пахта экиладиган Чиноз, Янгийўл, Ўрта Чирчиқ ва Коммунистик районларидаги хўжаликларни қисман мева-сабзавот ва чорвачилик маҳсулотлари етиштиришга ихтисослаштириш назарда тутиляпти.

Ҳамма категориядаги хўжаликларда экинлар ҳосилдорлиги ошиши ҳисобга олинган ҳолда картошка етиштириш 1989 йилдагига нисбатан 29 фоиз, сабзавот ва полиз маҳсулотлари 5 фоиз кўпаяди.

Озуқа экинлари етиштиришни кўпайтириш, мол ва паррандалар маҳсулдорлигини ошириш гўшт етиштиришни 112 минг тоннага, сутни 420 минг тоннага кўпайтириш имконини беради. Бу 1989 йилдагига нисбатан гўшт 5,7 фоиз, сут 4 фоиз кўпаяди демакдир. Демак, область аҳолиси гўшт ва сутни кўпроқ истеъмол қиладиган бўлади.

Умуман қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ҳажми бир йилда 2,8 фоиз ёки 1989 йил планига нисбатан 38 миллион сўмлик кўпаяди.

1990 йилда граждандарнинг шахсий ёрдамчи хўжаликлари жадал ривожланади, мол ва паррандаларнинг кўпайиши, озуқа билан таъминлаш масаласини ҳал этиш ҳисобига 42 минг тонна гўшт, 245 тонна сут олиш мўлжалланмоқда, яъни гўшт бу йилги планга нисбатан 4 минг тонна, сут 11 минг тонна кўп бўлади.

Қишлоқ хўжалик тармоқларида ижара муносабатлари янада ривожланади. Деҳқончиликдаги бригада ва звенoларнинг 95 фоизини, чорвачиликда эса 80 фоизини шу усулга ўтказиш белгиланмоқда.

Планнинг ижтимоий йўналишга эга бўлиши тегишли инвестицион сиёсат орқали таъминланади. Ноишлаб чиқариш соҳасига пул билан таъминлашнинг ҳамма манбалари ҳисобидан ажратиладиган капитал маблағ ҳажми 1990 йилда 298,3 миллион сўмга тенг бўлади ёки 1989 йилги даражадан 5 фоиз кўпаяди. Ноишлаб чиқариш қурилишининг нисбати умумий ҳажмда 35,9 фоизга тенг бўлади, бу беш йиллик планда кўзда тутилганидан 1,8 баравар юқоридир. Уй-жой қурилиши унинг муҳим таркибий қисми бўлиб қолади. 1990 йилда 682,9 минг квадрат метр уй-жой қуриш мўлжалланган. Беш йилликда қурилган жами уй-жой 3494,6 минг квадрат метрга етади, бу соҳада ўн иккинчи беш йиллик план 367,2 минг квадрат метр ортиғи билан бажарилади. Бу эса 1991 йилнинг 1 январига келиб ҳар бир кишини 12 квадрат метр, шу жумладан, шаҳарда 12,5, қишлоқда эса 11,5 квадрат метр уй саҳни билан таъминлаш юзасидан уй-жой программасида белгиланган даражага эришиш имконини беради.

Корхона ва ташкилотларнинг шерикчилик маблағлари ҳисобига 109,49 минг квадрат метр уй-жой қурилади. Лекин бу 1989 йилдагига нисбатан 51,21 минг квадрат метр камдир. 1990 йилда Чирчиқ, Олмалиқ, Бекобод, Ангрен шаҳарлари ижроия комитетларининг шерикчилик маблағлари ҳисобига уй-жойни аввалгига нисбатан кам қуришга келишилган.

1990 йилда жами 6020 ўринли боғча-ясли қуриш белгиланган, бу беш йиллик планда белгиланганидан 820 ўрин кўпдир.

Боғча-яслиларга бўлган эҳтиёж, уларни хонадонларда очиш, доимий ва мавсумий тармоқларини кенгайтириш, маъмурий биноларни бўшатиб бериш ҳисобига таъминланади. Натижада бу масаладаги таъминот 1989 йилда кутилаётган 43,5 фоиз ўрнига 44 фоизгача кўпаяди.

22048 ўринли умумтаълим мактаблари фойдаланишга топширилади. Бу беш йиллик планда кўзда тутилганидан 5908 ўрин кўпдир.

Ижтимоий-маънавий соҳаларнинг моддий базасини мустаҳкамлаш учун 1990 йилда 860 ўринли шифохона, бир сменада 1130 бемор қабул қилинадиган поликлиника, 1320 ўринли ҳунар-техника билим юрти, 3300 ўринли маданият уйи фойдаланишга топширилади.

Ижтимоий соҳаларга кўпроқ маблағ йўналтиришдан мақсад аввало моддий ишлаб чиқариш тармоқларини ривожлантиришдир.

Саноат маҳсулотларини 1989 йил планига нисбатан 3,5 фоиз кўпайтириш мўлжалланган. Бунда истеъмол буюмлари билан ишлаб чиқариш воситаларини ишлаб чиқариш ўртасидаги нисбатни «Б» группаси фойдасига ўзгартириш назарда тутилмоқда.

Хўжалик ҳисоби усулида ишлаётган корхона ва ташкилотларнинг даромадлари 6,1 фоиз кўпаяди.

Иқтисодий кўрсаткичларнинг мўлжалдаги ўсишига жадал ишлаб чиқариш омили ҳисобига эришиш кўзда тутилаётир. Маҳсулот кўпайишининг 80 фоиздан зиёдроғи меҳнат унумдорлигининг ўсиши ҳисобига бўлади.

Энергетика, ёнилғи, металлургия, кимё, машинасозлик каби соҳалар жадал суръатлар билан ривож топади. Электр қуввати ҳосил қилиш 13,7 фоиз, қора металл прокати ишлаб чиқариш 28,3 фоиз, синтетик кир ювиш воситалари 8,3 фоиз, кўмир қазиб олиш 2,5 фоиз кўпаяди.

Ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш ва ресурсларни тежаш йўли илмий-техник тараққиётнинг жадаллашуви билан бевосита боғлиқдир. 32 та механизациялаштирилган автомат поток линиясини, комплекс механизациялаштирилган ва автоматлаштирилган 150 та асбоб-ускуна, қурилма, агрегатни, 138 та янги технологик жараённи жорий этиш, 70 та янги турдаги машинани ўзлаштириш назарда тутилган.

Илмий-техник тадбирларни амалга ошириш ишлаб турган 1578 кишини шартли озод қилиш, меҳнат унумдорлигини ошириш, маҳсулот таннархининг арзонлашувидан 14,9 миллион сўмни тежаш имконини беради.

План лойиҳасида экологик вазиятни соғломлаштириш ва табиат ресурсларидан фойдаланишни янада яхшилашга қаратилган тадбирларни кенгайтиришга катта эътибор берилган. Ишлаб чиқариш соҳаларига сарфланадиган капитал маблағ ҳажми камайтирилган ҳолда, унинг табиатни муҳофаза қилишга лимити 60,2 фоиз кўпайтирилади.

Шу билан бирга жойларда табиатни муҳофаза қилиш объектлари қурилишига етарли эътибор берилмаётир.

Аҳоли сони ва меҳнат ресурсларининг жадал ўсиб бораётганлиги улардан самарали фойдаланиш борасида мураккаб вазифаларни кўндаланг қилиб қўяётир.

Вилоят аҳолиси 2,5 фоиз кўпайиб 2 миллион 242 минг кишига етади. Планда 40 минг кишини яъни меҳнат ресурсларига қўшилган 15 минг кишининг ҳаммасини ва шахсий ёрдамчи ҳамда уй хўжалиги билан банд бўлган 25 минг кишини ижтимоий фойдали меҳнатга жалб этиш мўлжалланмоқда.

Иқтисодиётдаги ишларнинг аҳволи вилоят халқ хўжалик тармоқларидаги чуқур жараёнларни таҳлил қилиш савиясини ошириш, ишлаб чиқаришни ўстиришнинг резервлари ва манбаларини топиш, эътиборни истиқболли ривожланиш йўлининг асосли бўлишига қаратиш юзасидан халқ депутатлари маҳаллий Советлари ва хўжалик органлари олдига масъулиятли вазифаларни қўймоқда.

Муҳокама учун ҳавола этилган 1990 йил плани лойиҳаси ўн иккинчи беш йилликнинг якунловчи йилида вилоятни иқтисодий ва ижтимоий ривожлантиришнинг фақат асосий жиҳатларинигина ўз ичига олади, холос. Планнинг пировард мукаммал нусхасини тайёрлаш ва уни халқ депутатлари вилоят Совети сессиясида тасдиқлашга тақдим этиш учун Сизларнинг фикр ва мулоҳазаларингизни, таклиф ва истакларингизни кутамиз.

ВИЛОЯТ СОВЕТИ ИЖРОИЯ КОМИТЕТИНИНГ ПЛАН КОМИССИЯСИ, ИШЛАБ ЧИҚАРИШ-ИҚТИСОД БОШ БОШҚАРМАСИ.

● Лекторлар семинари

Тўла хўжалик ҳисоби шароитида

«Тўла хўжалик ҳисоби шароитида лекция тарғиботи» мавзуида ўтказилган семинарда шаҳар партия комитетлари лекторлари, ноҳия партия комитетлари инструкторлари, «Билим» жамияти ходимлари ва етакчи лекторлари иштирок этдилар. Семинарни Тошкент вилоят партия комитети мафкура бўлими ва «Билим» жамияти вилоят ташкилоти уюштирдилар.

Семинар давомида демократия ва ошкоралик шароитида лекция тарғиботини ташкил этиш, хўжалик юритишнинг янги усулларини қўллаш, бу ишга партия раҳбарлигининг асосий йўналишлари бўйича ўзаро фикр алмашилди. Семинар қатнашчилари таъкидлаганидек, «Билим» жамияти вилоят ташкилоти тўла хўжалик ҳисобига ўтказилгач лекциялар сифати сезиларли даражада яхшиланди. Меҳнаткашларнинг илтимослари тўлароқ қондириладиган бўлди

Айни пайтда бир қатор муаммолар ҳам келиб чиқмоқда. Маблағи бўлмаган ўқув юртлари, маҳалла комитетлари ва бошқалар бундай шароитда қандай йўл тутишлари мумкин? Партия комитетлари ва «Билим» жамияти ташкилотлари ўзаро қандай алоқада бўлишлари керак? Мунозара давомида шундай саволларга ҳам жавоб топишга ҳаракат қилинди. Партия комитетлари буйруқбозлик усулидан воз кечиб, «Билим» жамияти ташкилотлари билан шерикчилик муносабатларини ўрнатишлари керак деган фикр билдирилди.

Семинарда мамлакат ва жумҳурият ижтимоий-иқтисодий тараққиёти муаммоларига, ҳаваскорлик тузилмалари фаолиятига, билим аукциони ўтказиш тажрибасига оид лекциялар тингланди. Мафкура ишининг энг муҳим йўналиши ҳисобланган лекция тарғиботини янада жонлантиришнинг аниқ йўл-йўриқлари белгилаб олинди.

Н. ЮСУПОВ.

Муҳаррир Н. НАСИМОВ.

Р. 04437 Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Индекс: 64684. Б.—1734. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12